

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

Antonija Šarić

**KNJIŽNICE KAO POTPORA ČITANJU I PROMOVIRANJU
RANE PISMENOSTI**

Diplomski rad

Mentor: Prof.dr.sc. Jadranka Lasić Lazić

Zagreb, svibanj 2016.

Sadržaj

1.	Uvod	2
2.	Čitanje	5
2.1.	Učenje i razvoj čitanja	8
2.1.1.	Unutarnji i vanjski preduvjeti za razvoj čitanja	9
2.1.2.	Motivacija.....	11
3.	Važnost prvih godina djetetova života	12
3.1.	Promoviranje rane pismenosti	12
4.	Roditelj – posrednik između djeteta, čitanja i knjižnice	17
5.	Uloga knjižnice kao potpora čitanju.....	20
5.1.	Knjižnične smjernice za rad s djecom	20
5.1.1.	Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi	21
5.1.2.	Smjernice za knjižnične usluge za djecu	22
5.1.3.	Dječja knjižnica – uloga, ciljevi, smjernice	25
5.1.4.	Smjernice za školske knjižnice i njezina uloga u obrazovanju	27
5.2.	Knjižničar – središnja osoba knjižnice	28
5.2.1.	Kompetencije dječjeg knjižničara	28
5.2.2.	Kompetencije školskog knjižničara	31
5.3.	Projekti za promicanje rane pismenosti.....	32
5.3.1.	“Reach Out & Read”	32
5.3.2.	“Nati per leggere”	33
5.3.3.	Najpoznatiji hrvatski projekti za promicanje rane pismenosti	34
5.3.4.	„Reading is fundamental“	35
5.3.5.	Ostali projekti u svijetu	36
6.	Istraživanje	38
6.1.	Rezultat istraživanja	38
6.2.	Rasprava i komentar istraživanja.....	43
7.	Zaključak.....	46
8.	Literatura	48
	PRILOG I	51

1. Uvod

Kad se govori o čitanju, svima je jasno koliko je taj proces važan za život i obrazovanje pojedinca, nešto bez čega on ne može napredovati i razvijati se kao intelektualno biće, nešto bez čega on ne može doseći kvalitetnu razinu znanja i intelektualno se uzdizati u različitim fazama svog života. Iako je to kao što sam u početku napomenula svima jasno, javljaju se poteškoće pri izvršavanju toga naizgled jednostavnog procesa, pogotovo u predadolescentnoj i adolescentnoj fazi života kada pojedinac više nije toliko pod kontrolom roditelja, odgajatelja, učitelja i ostalih osoba koje sudjeluju u njegovom razvoju nego postaje svoj čovjek koji odlučuje što želi, odnosno ne želi. Kako ne bi došlo do tih poteškoća, bitno je od najranijih dana djetetova života njegovati ljubav prema čitanju, motivirati ga da čita, pomoći mu da zavoli čitanje i da mu ono predstavlja užitak i način napredovanja i razvijanja intelekta, a ne samo mučni zadatak koji mora napraviti kako bi zadovoljio nečije kriterije. Kao što je zastupljeno i u mnogim drugim poljima čovjekova života, ono kako se stariji prema nečemu odnose dok smo djeca, ovisni o njima i učimo što je svijet, kako će oni percipirati stvari oko nas i prikazati nam ih, najvjerojatnije ćemo ih i mi tako naučiti shvaćati. Čitanje je kompleksan proces na koji utječu mnogi vanjski i unutarnji čimbenici, sociološki i biološki, a na koje mi više ili manje možemo utjecati kako bismo došli do željenog cilja.

U prvom dijelu diplomskog rada objasniti ću prvo što zapravo čitanje jest, zašto je učenje čitanja bitno, što sve utječe na to kako će se proces čitanja kod pojedinca razvijati, koje su najbitnije stavke na koje treba obratiti pažnju kod učenja čitanja od najranijih dana, i kako se ono razvija kroz faze života. Željela bih prvo objasniti gore navedeno kako bi se vidjelo koliko je zapravo čitanje kompleksno, ali i bitno u životu svakog pojedinca da bih nakon toga uvela prvo roditelja kao najbitnijeg, a potom knjižnicu kao podupirućeg posrednika između pojedinca i samog procesa čitanja. Čitanje je razlog zašto knjižnica zapravo postoji i to su dva međusobno ovisna entiteta, stoga je jedan od njenih brojnih zadataka promovirati ga, sudjelovati u njegovom učenju i njegovanju.

U naslovu rada stoji kako je knjižnica potpora čitanju. Klasična definicija knjižnice je da je ona ustanova koja prikuplja, sređuje, obrađuje, pohranjuje, čuva i daje na korištenje zbirke knjiga.¹ Ova definicija najjednostavnije opisuje osnovne funkcije jedne knjižnice. Knjižnica kao obrazovna ustanova u tradicionalnom i u suvremenom pogledu obavlja navedene radnje, no naglasak kod suvremene knjižnice prelazi s navedenih radnji na usluge koje knjižnica mora davati modernom korisniku knjižnice, a o kojima ćemo kasnije govoriti. Knjižnica postaje sve

¹ Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. Opatija : Naklada Benja, 1994., str. 14.

manje samo mjesto s policama za knjige, a sve više informacijska ustanova koja mora biti otvorena za sve korisnikove potrebe. Kako se razvija tehnologija, tako se razvija i korisnik, a paralelno s njima bi se trebala razvijati i knjižnica. Najbitnija je činjenica da je knjižnica ustanova prepuna mogućnosti, ustanova otvorena za pojedinca da joj dođe i u njoj pronađe što god ga zanima, da u njoj otkrije nove interese i proširi svoje vidike, oblikuje i razvije nova razmišljanja i stavove. Knjižnica je mjesto koje nudi, educira, motivira, a na nama je da to iskoristimo kako bismo izvukli što veću korist za dobrobit svoga obrazovanja i intelektualnog razvoja. U sklopu rada pokazat ću na koji je to način knjižnica potpora čitanju i što bi sve trebala pružati korisniku kako bi to i ostala s obzirom na velike, neizbježne promjene kojima je neprestano izložena. U poglavlju gdje sam pokazala na koji način je knjižnica potpora čitanju, usredotočila sam se na knjižnice i odjele za djecu, mogućnosti koje roditelji imaju pomoću knjižnice pružiti svojoj djeci, primjere iz Hrvatske, no i iz ostalih zemalja kako bih pokazala sve načine na koje knjižnica može utjecati na razvoj pojedinca i uspješnost čitanja. Dječja dob je osjetljiva dob u ljudskom životu, vrijeme kada najbrže pamtimo i upijamo informacije sa svih strana, stoga je bitno na koji način će nam te informacije biti prezentirane. Zbog toga, što se čitanja tiče, najvažnije je dijete u najranijim danima naučiti što je knjižnica, zašto je bitna, učiniti ju privlačnom i zanimljivom, učiniti ju poznatim i ugodnim okruženjem za dijete, nečime što mu nije strano i nečime gdje se neće sputavati ili osjećati nelagodno. Samim time će i u daljnjem životu zadržati te osjećaje povezane s knjižnicom i velike su šanse da će joj se i iz tih razloga uvijek rado vraćati. Zadnji dio rada sastoji se od istraživanja koje sam provela u Osnovnoj školi 22.lipnja u Sisku na 77 učenika drugog, trećeg i četvrtoga razreda pomoću ankete čiji je cilj bio pokazati koliko ispitanici vole čitati i koliko je rana pismenost promovirana kod odabranih ispitanika.

2. Čitanje

Proces čitanja i načini za njegovo što bolje i kvalitetnije učenje te preduvjeti za tečno čitanje u što ranijoj dobi već se desecima godina proučavaju i pokušavaju shvatiti. Anderson² u jednom svom istraživanju o važnosti čitanja i najnovijim saznanjima u to vrijeme, donosi neka bitna zapažanja koja su se od onda još dublje proučavala i preispitivala. Čitanje uspoređuje sa simfonijskim orkestrom. Kao i kod simfonija, gdje jedna velika cjelina koja se sastoji od dijelova zvuči savršeno kada svi ti dijelovi usklađeno rade zajedno, tako i kod čitanja postoje podvještine koje zajedničkim djelovanjem postižu konačan rezultat tečnog čitanja. Druga sličnost između čitanja i simfonija je što obje radnje, kako bi rezultirale uspjehom, zahtijevaju kontinuirano vježbanje. Treće, kao i svaka glazbena izvedba, i čitanje ovisi o tome tko ga izvodi, koja je svrha njegova izvođenja i konteksta u kojem se izvodi. Veliki broj istraživanja proveden je s ciljem otkrivanja koji je to središnji proces bez kojeg nema dobrog čitanja.³ Različita istraživanja dovode do više manje istih zaključaka, no ovisno o usmjerenosti znanstvenika, naglasak se stavlja na različite stvari. „Fonološka skupina znanstvenika“ smatra da je glavni proces kod čitanja raspoznavanje glasovne strukture riječi te da je zbog toga kod učenja čitanja bitno dijete naučiti raspoznavanju glasova, zamjeni glasova slovima i sastavljanju rastavljenih dijelova riječi u jednu cjelinu. Skupina znanstvenika koja se bavi proučavanjem razvojne pismenosti smatra da je čitanje proces koji se razvija od rođenja, tj. od djetetovih početaka govora i da je središnji proces kod učenja čitanja razumijevanje teksta, a dekodiranje i kodiranje je samo jedna od tehnika čitanja koje dijete usvoji tijekom traženja smisla cjeline.⁴ Postoji još jedna skupina znanstvenika koji proces čitanja istražuju pomoću kompjuterskih simulacija ljudskog mišljenja koji su došli do zaključka da je čitanje rezultat istodobnog odvijanja pet najbitnijih paralelnih procesa koji su međusobno ovisni, a to su razumijevanje cilja čitanja, procjena jesu li podaci u skladu s ciljem, prepoznavanje značenja najmanjih misaonih jedinica, prepoznavanje značenja riječi i prepoznavanje smisla pročitane cjeline.⁵ Ta tri naizgled različita gledišta zapravo imaju dodirne točke i sva tri su nezaobilazna kod učenja čitanja.

² Anderson, Richard C. *Becoming the nation of readers : the report of the Commission on reading*. Washington, D.C. : National Academy of Education, 1985.

³ Čudina-Obradović, M. *Kad kraljevna piše kraljeviću : psihološki temelji učenja čitanja i pisanja : priručnik za učitelje*. Zagreb : Udruga roditelja Korak po korak za promicanje kvalitete življenja djece i obitelji, 2000.

⁴ Isto

⁵ Isto

Anderson⁶ navodi kako je čitanje proces u kojem izgovor napisane riječi daje pristup značenju riječi, značenje riječi gledanih kao cjelina oblikuju značenje rečenica, a značenje rečenica se oblikuje u cjelinu kako bi se shvatilo značenje određenog odlomka. Gledajući tako, čitatelj u procesu čitanja kreće od samog dna, od slova do riječi, od riječi do rečenica, od rečenica do odlomaka i naposljetku cijelog teksta. No, istraživanja pokazuju kako je to samo djelomično točno. U samom prepoznavanju slova, riječi, rečenica i naposljetku određivanja značenja teksta, odlučujuća je i sposobnost korištenja i odabira znanja koje smo tijekom života stekli o događajima, ljudima, mjestima, stvarima. Dakle, iz toga proizlazi da je čitanje proces u kojem informacije iz teksta i znanje koje posjedujemo zajedno proizvode značenje.

Spomenuti izvještaj navodi pet pravila nastalih iz proučavanja procesa čitanja u zadnjih deset godina prije nastanka ovoga izvješća. Prvo pravilo je da je čitanje konstruktivan proces, drugo pravilo je da je čitanje tečan proces, treće je da je ono strateški isplaniran proces, sljedeće pravilo je da ono zahtijeva motivaciju, a zadnje pravilo je da je ono vještina koja se neprestano razvija, tijekom cijelog života. Da je čitanje konstruktivan proces zapravo objašnjava ono o čemu smo ranije govorili, a to je da je čitanje rezultat stečenog znanja i trenutno pročitane informacije, a s obzirom da je jasno da pojedinci imaju drugačije razine znanja, obrazovanja, razmišljanja i inteligencije, možemo zaključiti da neće svaki čitač jednako protumačiti pročitani tekst. Isti dojam o tekstu, primjerice, o Prvom svjetskom ratu, neće dobiti osoba koja se bavi poviješću i istraživanjem Prvog svjetskog rata i osoba koja recimo nema neko dublje znanje o povijesti i samom događaju, nego ga čita isključivo za pisanje eseja ili seminara za školske ili fakultetske svrhe. Čitajući neki roman, više osoba imat će različito mišljenje o likovima i događajima, ovisno o životnom iskustvu, ljudima s kojima su se susretali u životu, karakteru, inteligenciji, stavovima i sl.

Tečnost čitanja je bitna utoliko što se proces shvaćanja značenja nastavlja na proces dekodiranja riječi, a brzina dekodiranja riječi uglavnom određuje brzinu čitanja i povezivanja. Dijete koje je tek počelo učiti čitati više će se koncentrirati na samo dekodiranje riječi, a manje na brzinu čitanja i povezivanje, stoga će shvaćanje pročitano biti otežano. Za njega ne možemo reći da tečno čita jer nije usavršilo čitanje kao proces dekodiranja i povezivanja istovremeno, dok osoba koja je usavršila proces dekodiranja neće imati problema s tečnim čitanjem, odnosno povezivanjem pročitanih riječi sa znanjem koje posjeduje o svijetu.

⁶ Anderson, Richard C. *Becoming the nation od readers : the report of the Commission on reading*. Washington, D.C. : National Academy of Education, 1985.

Strateški isplanirati čitanje znači da prije samog čitanja moramo odrediti zahtjevnost teksta, upoznati se s temom koju ćemo obrađivati i odrediti koja je svrha čitanja određenog teksta.⁷

Čitanje je tema mnogobrojnih rasprava čije je glavno pitanje hoće li ono izumrijeti u svijetu koje neprestano tehnološki napreduje i neprestano donosi nova otkrića na području načina prijenosa informacije i komunikacije. Unatoč svemu, zaključak je da je čitanje ipak svezremensko jer je ono vještina potrebna u svim medijima.⁸ Čitanjem se dobiva znanje, razvija kritičko mišljenje i sposobnost pomoću koje između svih informacije koje nalazimo bilo na Internetu ili putem nekog drugog medija, možemo izvojiti one relevantne.

Čitanje je „vještina, psihološki proces i najnovija evolucijska prilagodba živčanog sustava potrebama komunikacije i kulture“.⁹ Čitanje je, dakle, vještina i proces koji smo mi kao čovječanstvo usavršili kao oblik komunikacije i prenošenja informacija. Čitanje je vještina pomoću koje upijamo informacije oko sebe, uspostavljamo komunikaciju na nekoliko razina, oblikujemo svoju osobnost, usavršavamo se u intelektualnom pogledu, razvijamo stavove i kreativnost. Mogli bismo unedogled nabrajati zbog čega je vještina čitanja bitna u svačijem životu, no kao što sam već ranije napomenula, proces čitanja je ipak malo kompleksniji nego što se na prvi pogled čini. Moramo shvatiti da se čitanje uči od najranijih dana, i da se najvjerojatnije već u tim najranijim danima oblikuje čitač, ili nečitač o kojima ćemo kasnije govoriti. Dijete je spremno za učenje vještine čitanja puno prije nego krene u osnovnu školu i započne sa svojim formalnim obrazovanjem. Roditelji i okolina koja s djetetom provodi najviše vremena, najbolje ga i poznaje, te je na njima da shvate na koji način mu je najbolje prezentirati pisanu riječ, u kojem trenutku je dijete dovoljno usmjereno i zainteresirano za ponuđeno.¹⁰ Na razvoj čitanja utječu vanjski i unutarnji čimbenici, odnosno biološke predispozicije koje dobivamo rođenjem i one koje se odnose na sve što na nas utječe od dana kada dođemo na ovaj svijet, roditelji i ostala obitelj, odgajatelji, učitelji, vršnjaci, kultura, religija.

Novija istraživanja i rasprave o procesu čitanja uglavnom jednoglasno ističu kako je jedna od najbitnijih stavki u razvijanju tečnog čitanja zapravo motivacija, koja ovisi i o unutarnjim i vanjskim utjecajima, i koja je glavni cilj u svim oblicima obrazovanja i učenja čitanja. Ako odgojitelj, roditelj, odnosno učitelj uspije stvoriti motiviranost za učenjem u djetetu, napravio

⁷ Anderson, Richard C. *Becoming the nation of readers : the report of the Commission on reading*. Washington, D.C. : National Academy of Education, 1985.

⁸ Stričević, I. *Čitajmo im od najranije dobi*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.

⁹ Čudina-Obradović, M. *Psihologija čitanja : od motivacije do razumijevanja*. Zagreb : Goldenmarketing-Tehnička knjiga, 2014., str. 9.

¹⁰ Stričević, I. *Čitajmo im od najranije dobi*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.

je prvi i najveći korak u učenju čitanja i razvoju čitanja i vrlo vjerojatno je da će rezultat biti zadovoljavajući. Motivacija nije garancija da će se iz nje izroditi čitač, ali je glavna pretpostavka u učenju i razvijanju čitanja.¹¹

2.1. Učenje i razvoj čitanja

U knjizi “Psihologija čitanja : od motivacije do razumijevanja” Čudina - Obradović navodi da je “kvalitetno čitanje utemeljeno na dvama procesima automatizacije bez kojih je nemoguće postići brzinu i razumijevanje. Prva se automatizacija postiže u razdoblju učenja zamjene slova glasom i posljedica je nastanka jedinstvenih simbola koji sadržavaju i glasovnu i vizualnu interpretaciju, a koja se kao cjelina sprema u vizualnom dijelu moždane kore. Druga se automatizacija događa u kasnijem razdoblju, kad se cijele riječi spremaju u posebni dio vizualnog korteksa, i to riječi koje su cjelina vidnog, zvučnog i značenjskog zapisa.”¹² Te dvije automatizacije nazivaju se dekodiranje i razumijevanje teksta. Dekodiranje se obično savlada do kraja prvog razreda, neki učenici imaju problema još i u drugom razredu osnovne škole, dok se učenje razumijevanja teksta proteže od početka do kraja životnog obrazovanja pojedinca. Dekodiranje slova u glas i glasa u slovo omogućuje fonemska svjesnost, odnosno glasovna osjetljivost. Glasovna osjetljivost i razumijevanje pri čitanju čine temeljne sastavnice čitanja, a o glasovnoj osjetljivosti ovisi hoće li i koliko točno dijete raspoznati glasove u riječi, koliko će ih točno moći pročitati i napisati. Razumijevanje pri čitanju ovisi o brzini imenovanja, pa su mogući slučajevi gdje dijete može čitati točno, ali će to čitanje biti sporo i bez razumijevanja. Kada dijete postigne automatizaciju procesa čitanja, razvije fonemsku svjesnost i razumijevanje pri čitanju, potrebna je daljnja vježba kako bi se mogla razvijati sposobnost čitanja i dalje i prelaziti na kompleksnije tekstove i dobivati sva znanja koja mu pisana riječ nudi.¹³

¹¹ Čudina-Obradović, M. Psihologija čitanja : od motivacije do razumijevanja. Zagreb : Goldenmarketing-Tehnička knjiga, 2014., str. 256.

¹² Isto, str. 9.

¹³ Isto, str. 20.

2.1.1. Unutarnji i vanjski preduvjeti za razvoj čitanja

Unutarnji preduvjeti za razvoj kvalitetnog čitanja odnose se na osobine pojedinca, a proučavaju se na tri razine, biološkoj, spoznajnoj i na razini ponašanja.

Kada proučavamo biološku razinu mogućnosti čitanja, proučavamo posjeduje li dijete fizički potrebne preduvjete za razvoj kvalitetnog čitanja, koji se odnose na gensku i moždanu nesmetanu funkciju organizma.¹⁴ Spoznajna razina vještine čitanja se očituje u osnovnoj fonološkoj sposobnosti. Ako jedna od osnovnih fonoloških sposobnosti (produkcija i percepcija govora, pamćenje parova riječi, raspoznavanje glasova u riječi, kratkoročno pamćenje verbalnog materijala i brzina kojom pojedinac imenuje predmete) nije iz nekog razloga dobro razvijena, pojavit će se teškoće pri učenju čitanja.

Većina istraživanja koja su provedena o čitanju i uzrocima koji utječu na čitalački razvoj pojedinca, slažu se da je jedna od najbitnijih stavki koja na njega utječe obitelj, odnosno okolina koja upoznaje dijete sa svijetom, koje ga odgaja i uči. Većina tih istraživanja usredotočuje se na sedam skupina tih utjecaja, a to su socijalno-ekonomski položaj obitelji, obiteljski stavovi i vrijednosti, poticajnost govorne okoline obitelji, poticajnost obitelji za razvoj pismenosti, nenamjerno obiteljsko podučavanje pismenosti, namjerno pripremanje za školu i utjecaji vrtičkih, odnosno školskih programa i metoda učenja.¹⁵

Čudina – Obradović navodi istraživanje iz 2008. godine Cortine, Carlsisle i Zenga¹⁶ koje je istraživalo napredak djece u čitanju u prvim razredima osnovne škole. Došlo je do zaključka kako je razvoj čitanja kod djece koja se nalaze u školama područja u koje idu djeca iz bogatijih obitelji za 10% bolji nego kod djece koja se nalaze u siromašnijim područjima. Kad govorimo o socijalno-ekonomskom položaju određene obitelji, prva je pretpostavka da će djeca koja potječu iz obitelji nižeg socijalno-ekonomskog položaja biti zakinuta za čvrsti obrazovni temelj koji je potreban da bi se na njemu cijeli život kvalitetno gradilo, no to ne mora nužno biti tako. Socijalno-ekonomski položaj, u kontekstu o kojem je ovdje riječ, određuje obrazovanje roditelja, financijsko stanje, emocionalni odnosi između roditelja i djeteta, stavovi roditelja prema čitanju i obrazovanju i njihove čitalačke navike, opremljenost

¹⁴ Isto, str. 14.

¹⁵ Čudina-Obradović, M. Psihologija čitanja : od motivacije do razumijevanja. Zagreb : Goldenmarketing-Tehnička knjiga, 2014., str. 48.

¹⁶ Isto, str. 50.

doma knjigama, slikovnicama, didaktičkim i ostalim igračkama te ostalim poticajnim priborom, te vrijeme provedeno s djetetom.¹⁷

Iako je možda mišljenje kako djeca koja dolaze iz bogatijih i obrazovanijih obitelji imaju bolje predispozicije za napredovanje prevladavajuće, to ne mora nužno biti tako. Bitne su sve stavke koje označavaju socijalno-ekonomski položaj, kao što je važno financijsko stanje i obrazovanje roditelja, bitno je i vrijeme uloženo u druženje s djetetom. Moguće je da je djetetu iz obitelji s obrazovanim roditeljima i visokim prihodima omogućen pristup brojim korisnim materijalima, no ako roditelji tog istog djeteta nemaju mogućnost posvetiti svoje vrijeme objašnjavajući mu što čemu služi, kako se čime koristi, onda sve to što mu je omogućeno nema nikakvog smisla jer dijete nitko ne potiče i ne usmjerava ga. Dok, suprotno od toga, dijete obitelji koja nema visoke prihode i roditelji nisu obrazovani, može imati vremena i želje dijete odvesti u knjižnicu, čitati mu slikovnice, voditi ga na izlete i upoznavati s novim, nepoznatim okruženjima i stvarima. Istraživanje Čudine - Obradović¹⁸ koje se bavilo time koje aspekte djetetova kognitivnog funkcioniranja i školskog uspjeha određuju karakteristike njegove obitelji pokazalo je da više obrazovanje oba roditelja i veći majčin neposredan angažman u poučavanju djeteta dovodi do boljeg djetetova funkcioniranja, odnosno boljeg rezultata u vidnom kratkoročnom pamćenju i inteligenciji, do boljih predčitalačkih vještina iših ocjena u materinskom jeziku i općem uspjehu te do boljeg razumijevanja teksta. Obiteljski stavovi i vrijednosti, poticajnost govorne okoline obitelji, poticajnost obitelji za razvoj pismenosti, nenamjerno obiteljsko podučavanje pismenosti su isto tako bitan vanjski preduvjet za razvoj čitanja. Jedan od bitnih vanjskih utjecaja je i namjerno pripremanje za školu i utjecaji vrtićkih, odnosno školskih programa i metoda učenja, što se odnosi na različite predškolske programe u kojima dijete sudjeluje ili ne sudjeluje, bili to vrtići, "male škole", igraonice, usluge knjižnice ili neke druge informacijske ustanove te strategije i metode kojima nas poučavaju kada prvi puta sjednemo u školske klupe i počne naše formalno obrazovanje, koje počinje učenjem slova, riječi, rečenica, a zatim i čitanja.

¹⁷ Čudina-Obradović, M. Psihologija čitanja : od motivacije do razumijevanja. Zagreb : Goldenmarketing-Tehnička knjiga, 2014., str. 52.

¹⁸ Čudina-Obradović, M. Utjecaj obitelji na kognitivno funkcioniranje i razvoj čitanja. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/227539> (11.5.2016.)

2.1.2. Motivacija

Motivaciju smo već svrstali u jednu od presudnih odrednica koja određuje hoće li i do koje mjere dijete razviti sposobnost čitanja. “Najvažnija svrha podučavanja čitanja nije postizanje dobre tehnike čitanja, pa ni čitanje s razumijevanjem, nego čitanje iz ljubavi i znatiželje, stoga je glavni rezultat uspješnog podučavanja stvaranje strastvenih čitatelja”.¹⁹

Kako motivirati dijete da zavoli čitanje i da na koncu postane strastveni čitatelj, pitanje je za koje bi mnogi roditelji, odgajatelji, učitelji i profesori voljeli da postoji univerzalan odgovor po kojemu bi mogli raditi s djecom i od svakog djeteta napraviti ljubitelja čitanja. No, nisu sva djeca ista. Različita djeca imaju različite biološke predispozicije, dolaze iz različitih okolina, različitih obitelji, kultura, različito su odgajani i na koncu, različitih su karaktera. Cilj svakog roditelja je da pronađe način kojim bi uspješno motivirao svoje dijete za učenje. Cilj svake odgojno-obrazovne ustanove i njezinih djelatnika i svake osobe koja sudjeluje neposredno ili posredno u odgoju i razvitku djeteta jest pronaći načine pomoću kojih bi veće skupine djece na isti način uspjeli motivirati na učenje. Čitanje je nešto što moraju naučiti u današnjem, modernom svijetu sva djeca jer im je ono temelj za svako daljnje napredovanje u životu. Kod učenja čitanja najbitnije je ne napraviti grešku s pogrešnim pristupom i odbiti dijete od knjige čineći mu čitanje dosadnom i mučnom aktivnošću. Postoji razlika između motivacije za učenjem čitanja i motivacije za čitanjem. Motivaciju za učenjem čitanja potrebno je uspostaviti kod djece koja tek uče ovladavati dekodiranje, predškolicima i učenicima prvog, pa i drugog razreda osnovne škole, a motivaciju za čitanjem kod učenika koji su već ovladali tom metodom.²⁰ U većini slučajeva puno je lakše motivirati dijete dok još uči ovladavati dekodiranje, jer u toj fazi dijete brzo vidi rezultat tome trudu.

¹⁹ Čudina-Obradović, M. Psihologija čitanja : od motivacije do razumijevanja. Zagreb : Goldenmarketing-Tehnička knjiga, 2014., str. 9.

²⁰ Isto, str. 252.

3. Važnost prvih godina djetetova života

U prvih nekoliko godina života dijete postaje, od male bebe koja kad se rodila nije imala potpuno razvijena ni slušna ni vidna osjetila i nije znala apsolutno ništa o svijetu, mala osoba koja vidi, čuje i sluša, govori, kreće se, razmišlja, osjeća. “Od najranijih dana dijete intenzivno komunicira s okolinom.”²¹ Mnogi stručnjaci iz područja pedagogije, sociologije, medicine složili su se da je najranije djetinjstvo najbitnije razdoblje u djetetovom životu jer se ono tada najbrže razvija intelektualno, psihički, emocionalno i društveno, prolazi mnoge razvojne faze u vrlo kratkom vremenu.

“U prvim mjesecima života jako se povećava broj sinapsa i u dobi od dvije do tri godine postiže svoj maksimum, zatim se smanjuje između druge i 16.godine i ostaje više – manje konstantnim do 72. godine.”²² Predškolsko dijete uči puno i brzo, nenamjerno već potaknuto prirodnom znatiželjom o svemu što vidi, čuje i dodirne. Takvo učenje preduvjet je da dijete stekne predčitalačke vještine koje će mu biti nužne za kasniji obrazovni razvoj. Da bi dijete predškolsko doba, kada sve upija i pamti, dobro iskoristio na roditelju je da to potiče, da razgovara s djetetom gdje god se nalazili šireći njegov rječnik i znanje, ukazuje mu na stvari i pojave koje su mu do sad bile nepoznate te da ga čitanjem slikovnica počne uvoditi i u svijet čitanja.²³ Tu dolazimo do koncepta rane pismenosti koju treba početi razvijati već od rođenja jer kognitivni razvoj djeteta i sam tada već kreće.

3.1. Promoviranje rane pismenosti

Stričević²⁴ navodi da se pod pojmom rane pismenosti “misli na ono što djeca znaju o čitanju i pisanju prije nego počnu samostalno čitati i pisati.“ U ovom poglavlju htjela bih pokazati razmišljanja i istraživanja osoba koje se bave djetetovim razvojem i obrazovanjem te primjere iz prakse koji govore o važnosti prvih godina života za daljnji razvitak obrazovanja i važnosti okruženja u kojem djeca odrastaju. Svi se slažu da je središnja osoba zaslužna za pravilni razvoj djeteta roditelj. Roditelj provodi najviše vremena s djetetom, koje kasnije uglavnom postaje njegova zrcalna slika. Uz roditelja tu je i ostala obitelj, svi ljudi usko povezani s

²¹ Jovančević, M. Godine prve zašto su važne. Zagreb : SysPrint, 2004., str.38.

²² Brajša, P. Tajna uspješnog roditelja i odgojitelja. Pula : C.A.S.H., 1999., str.31.

²³ Čudina-Obradović, M. Čitanje prije škole : priručnik za roditelje i odgojitelje. Zagreb : Školska knjiga, 2002., str. 7.

²⁴ Stričević, I. Čitajmo im od najranije dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.

obitelji, odgajatelji i učitelji. No, roditelja u tome netko treba i usmjeravati i voditi, pomagati mu i davati savjete kako što bolje pripremiti svoje dijete za život. Zbog toga postoje ustanove, institucije i osobe koje se bave istraživanjima najboljih načina kako pomoći roditelju i svim osobama koje sudjeluju u djetetovom odgoju i razvoju. Sve što okružuje dijete od njegovog rođenja, pa do odraslih godina, bitno je za njegov razvoj i na njega utječe. Konvencija o pravima djeteta²⁵ ističe da dijete ima pravo na obrazovanje, na slobodu mišljenja, svijesti i vjeroispovjesti, pravo na slobodu izražavanja, te pravo na pristup obavijestima i materijalima iz nacionalnih i međunarodnih izvora. Pridržavajući se Konvencije, na nama, odraslima je osigurati svakom djetetu ono što je njome propisano, ipak birajući koje će i u koje vrijeme informacije dolaziti do djeteta, te u kojem obliku i na koji način će mu one biti prezentirane. Zbog toga, i zbog toga što se okolnosti s vremenom uvelike mijenjaju, a time i samo dijete, bitno je istražiti u kojoj fazi života je dijete na što spremno i u kojoj fazi života mu na koji način što trebamo predstaviti.

“Developing Early Literacy”²⁶, izvješće NIFL-a (National Institute for Literacy), iz 2008. nastalo je zbog toga što su učitelji i profesori u Americi počeli primjećivati da djeca u višim razredima osnovne škole ne znaju kvalitetno čitati, što utječe na njihov razvitak i cjelokupno obrazovanje. Istraživanja su pokazala da dijete koje je zaostajalo u čitanju u trećem razredu osnovne škole, ima problema i s čitanjem u srednjoj školi i općenito kasnijem obrazovanju. Došlo se do zaključka da djeca koja su posjedovala predčitalačke vještine prije dolaska u školu i koja su pokazala dobre rezultate čitanja već u prvom razredu, kasnije ostvaruju bolje rezultate, što znači da rana pismenost igra veliku ulogu u kasnijem obrazovanju kako smo već ranije napomenuli. Cilj ovog istraživanja bio je istražiti što se može napraviti kako bi se promovirala rana pismenost kod djece i poboljšalo općenito stanje pismenosti kod djece, a vodilo se prema četiri pitanja na koja je trebalo dati odgovor:

1. Koje su vještine i sposobnosti djece od rođenja do pete godine života koje utječu na kasniji razvoj pismenosti?
2. Koji programi bi se trebali provesti i koje konkretne procedure bi se trebale provesti koje utječu na razvoj kasnije pismenosti?
3. Kakvo okruženje je potrebno uspostaviti za dijete koje bi rezultiralo dobrim razvijanjem pismenosti?

²⁵ Konvencija o pravima djeteta. UNICEF. URL: http://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2016/01/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf

²⁶ Developing early literacy : report of the national early literacy panel. National institute for literacy. 2008. URL: <http://lincs.ed.gov/publications/pdf/NELPReport09.pdf> (23.2.2016.)

4. Koje dječje karakteristike doprinose razvoju vještina i sposobnosti za dobro razvijanje pismenosti?²⁷

Prije svega, moralo se ustanoviti koje su to predčitalačke vještine za koje možemo reći da odlučuju o kasnijoj pismenosti djeteta kako bi se onda moglo ustanoviti kako ih možemo poboljšati kod sve djece. Ustanovljeno je da su glavne predčitalačke vještine fonološka osjetljivost, odnosno sposobnost igranja glasovima, zvukovima i riječima, koju možemo kod djece potaknuti pjevanjem pjesmica, brojalica i stvaranjem rima, zatim razumijevanje značenja riječi, poznavanje slova, razvijanje motivacije za čitanje, razumijevanje pravila pisanog teksta te razumijevanje smisla primanja i odašiljanja poruka.²⁸ Valjan Vukić²⁹ slaže se sa sve uvrješnijim stajalištem da se od rođenja treba posvetiti djetetovom obrazovanju jer ono što napravimo s njegovim razvojem u prvih nekoliko godina života, vjerojatno će obilježiti njegov daljnji životni, intelektualni razvoj, stoga smatra da su odrasli ključne osobe na kojima je odgovornost da omoguće svakom djetetu ispravan pristup imajući na umu da je svako dijete posebno i da svako dijete zahtjeva drugačiji pristup. Iz tog razloga, ne smijemo si priuštiti greške jer je na nama da kod djeteta razvijemo ključne sposobnosti učenja, kao što su slušanje, govorenje, održavanje koncentracije, spremnost na grupni rad i suradnju s drugom djecom. Valjan Vukić³⁰ se u svome članku uglavnom bazirala na to kojim principom se ustanove koje se bave obrazovanjem djece predškolske i školske dobi moraju voditi i na koji način razvijati i prilagođavati svoje okruženje. „Bogato i poticajno prostorno-materijalno okruženje brojni suvremeni autori smatraju nezaobilaznim preduvjetom kvalitetnog učenja i cjelovitog razvoja učenika.“³¹ Prema njoj, ustanove koje se bave obrazovanjem djece trebaju imati strateški isplanirano na koji će način poticati razvoj djece u pravom smjeru, poticati ih na vlastito razmišljanje, postavljanje pitanja i propitkivanja onoga što znaju, pomicanje granica njihovog znanja i napredovanja koristeći sve što im je nadohvat ruke i ono s čime će se dijete u stvarnom životu često susretati. Ona se ovdje ugledala na Montessori pedagogiju, nastalu na teoriji Sigmunda Freuda da „mnoge teškoće odraslih proistječu iz stila života i

²⁷ Developing early literacy : report of the national early literacy panel. National institute for literacy. 2008.
URL: <http://lincs.ed.gov/publications/pdf/NELPReport09.pdf> (23.2.2016.)

²⁸ Radonić, M.; Stričević, I. Rođeni za čitanje : promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi.
<http://hpps.kbsplit.hr/hpps-2009/pdf/dok02.pdf> (16.1.2016.)

²⁹ Valjan-Vukić, V. Razvijanje kulture predškolske ustanove zajedničkim djelovanjem roditelja i odgojitelja. // Magistra Iadertina 6(6), 2011. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/129919> (1.4.2016.)

³⁰ Isto

³¹ Isto

problema u djetinjstvu.“³² Maria Montessori, začetnica Montessori pedagogije svoje je učenje sagradila na direktnom promatranju djece i uživljavanjem u njihov svijet.³³

Poznata izreka Marie Montessori koja iskazuje njezino stajalište o razvoju čovjeka i samu njenu teoriju o načinu obrazovanja je "Čovjek treba biti u središtu odgoja. Uvijek se mora imati u vidu da se čovjek ne stvara na fakultetu, već da njegov duševni razvoj počinje rođenjem i da je najsnažniji u prve tri godine života".³⁴

Kroz svoja istraživanja i proučavanje temeljem dugogodišnjeg iskustva rada s djecom i s djecom s poteškoćama u razvoju, opisala je rast i razvoj djece podjelivši ga na četiri razvojna stadija: prvo razdoblje počinje rođenjem i traje do šeste godine, drugo je razdoblje od šeste do dvanaeste, treće od dvanaeste do osamnaeste, a četvrto od osamnaeste do dvadeset i prve godine života. Smatra da se ta četiri razdoblja ne mogu promatrati izdvojeno već se nadovezuju jedno na drugo i svako je temelj sljedećem.³⁵ Maria Montessori svoju je znanstvenu pedagogiju temeljila na dva nosiva stupa, prvi stup je dijete i njegov razvoj, a drugi stup je pedagoški pripremljeno okruženje.³⁶ Prvi stup temelji se na pretpostavci da ni jedno dijete nije genetski određeno, već da „priroda i okruženje nude mogućnosti, a na djetetu leži da svoju individualnu sliku svijeta konstruira i, u konačnici, graditelj je samog sebe“.³⁷ Drugi stup leži na pretpostavci da odrasli, posebno roditelji i pedagozi trebaju oblikovati okruženje koje je primjereno razvojnim potrebama djece i mladih.³⁸

U „Curriculum guidance for the foundation stage“³⁹, vodiču napravljenom od stručnjaka čiji je cilj pomoći i usmjeriti sve koji sudjeluju u razvoju i obrazovanju djece, stoji kako su roditelji dječji najdugotrajniji učitelji koji ako surađuju s odgojiteljima u vrtićima i kasnije učiteljima u školi, dobiva se odličan rezultat. Suradnja se temelji na dobrom odnosu i s jedne i s druge strane, učitelji trebaju poštovati roditelje i njihove načine odgoja i obrazovanja, slušati roditeljske želje i brige, učitelji i roditelji trebaju redovito razgovarati o djetetu jer oboje

³² Jergović, N. Sličnosti i razlike pedagoških modela Marije Montessori, Rudolfa Steinera i Célestina Freineta. // Školski vjesnik - Časopis za pedagošku teoriju i praksu, 56/1-2, 2007. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=122949 (4.4.2016.)

³³ Isto

³⁴ Montessori, M. Upijajući um. Beograd : DN Centar, 2003.

³⁵ Načela Montessori pedagogije. URL: <http://www.nebulamontessori.hr/nacela-montessori-pedagogije.html> (21.3.2016.)

³⁶ Bašić, S. Modernost pedagoške koncepcije Marie Montessori. // Pedagojska istraživanja. 8 (2011) , 2; 205-216

³⁷ Isto

³⁸ Isto

³⁹ Department for education and employment. Curriculum guidance for the foundation stage – early years practitioners. 2012. URL: <http://www.foundationyears.org.uk/2012/10/curriculum-guidance-for-the-foundation-stage-principles-for-early-years-education/> (25.3.2016.)

provode puno vremena s njim, a kako se dijete brzo razvija, brzo se i mijenjaju njegove želje, interesi i zanimacije.

Pribela-Hodap⁴⁰ govori kako roditelji često misle da je čitanje djeci aktivnost koja se počinje prakticirati tek prije samog polaska u školu, stoga ih treba educirati kako je to aktivnost prigodna od samog rođenja koja potiče razvoj djetetova govora, razvoj zapažanja i pamćenja, potiče osjećaje bliskosti, prihvaćanje i uvažavanje socijalnih načela i odnosa, potiče dječju kreativnost i kritičko razmišljanje, potiče zaključivanje i usvajanje pojmova, te pripremamo dijete za samostalno čitanje. Roditeljima se savjetuje da s djetetom stvore poseban kutak u kojem će čitati. To bi trebalo biti mjesto gdje je djetetu ugodno, gdje se osjeća voljeno i sigurno i gdje je okruženo poznatim stvarima. Na taj način dijete će naučiti povezivati čitanje s ugodom i htjet će ga često prakticirati, a dijete bi prilikom čitanja trebali fizički držati što bliže sebi. Dijete će čitanje smatrati intimnim trenutkom koji ga zbližuje s vama i produbljuje odnos, što će isto tako djelovati na način da te trenutke želi svakodnevno ponavljati.

Pri čitanju priča, djetetu ih treba što življe i zanimljivije predstaviti, a u tome će pomoći oponašanje zvukova, izmijenjivanje glasa, mimika i gestikulacija. Time se između ostalog potiče i slušna percepcija djeteta i duže se zadržava njegova pažnja. Ponavljanje istih priča pomaže kod razvijanje pamćenja u djece. Savjetuje se i prepričavanje poznate priče, propitkivanje djeteta o pročitanoj temi, radnjama, likovima i njegovom mišljenju. Kod početka čitanja najpametnije je započinjati s kraćim i jednostavnijim pričama, koje onda s vremenom produbljujemo i proširujemo kako se dijete razvija i mijenja. Prilikom čitanja dobro je pratiti tekst prstom kako bi dijete usvojilo čitanje s lijeva na desno te kako bismo potaknuli fonemsku svjesnost.

Stričević i Radonić⁴¹ navode kako glasno čitanje djeci od najranije dobi potiče razvoj jezika i pismenosti, potiče ljubav prema čitanju i produbljuje odnos između roditelja i djece te pomaže u socijalnom i emocionalnom sazrijevanju. Smatra da je bitno razgovarati s djetetom i dijete slušati jer to utječe između ostaloga na razvoj njegovog izražavanja te utječe na razvoj njegovog poštovanja, trebamo mu pokazati da nas zanima što ima za reći i da poštujemo njegovo mišljenje. Djetetu je potrebno čitati svaki dan, u svakoj prilici i stvarati rituale čitanja kako bi ono steklo naviku da postoji vrijeme za čitanje te mu s vremena na vrijeme darovati knjigu kako bi im se ono naučilo veseliti. Knjižnice su također bitni posrednici između djeteta i čitanja. U zadnje vrijeme sve više knjižnice rade na tome da i roditelje najmanje djecu, od

⁴⁰ Pećnik, N.; Starc, B. Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece. Zagreb : Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2010., str. 57.

⁴¹ Radonić, M. ; Stričević, I. Rođeni za čitanje : promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi. URL: <http://hpps.kbsplit.hr/hpps-2009/pdf/dok02.pdf> (11.5.)

samog rođenja, privuku u knjižnice i podignu im svijest o važnosti ranog čitanja. Dječje knjižnice provode brojne radionice za djecu i tečajeve za roditelje kako bi u tome bili što uspješniji. Na važnost rane pismenosti i promoviranja čitanja od samog rođenja djeteta, upozoravaju i brojne kampanje koje su pokrenute u Hrvatskoj i svijetu, u kojima sudjeluju stručnjaci raznih struka i o kojima ćemo detaljnije kasnije u tekstu.

4. Roditelj – posrednik između djeteta, čitanja i knjižnice

Brajša navodi kako se “dječji mozak razvija u kontaktu s odraslim mozgom onih koji ga njeguju i za njega brinu.”⁴² Roditelj danas ima tešku i veliku odgovornost na sebi prilikom odgajanja djeteta. Vremena se mijenjaju, neke stvari napreduju, neke nazaduju i puno toga je drugačije nego što je bilo dok je roditelj odrastao. Mijenjaju se vrijednosti, socijalne i gospodarske prilike, način obrazovanja i načini učenja, pa i rad odgojnih ustanova koje se također moraju prilagođavati novonastalim promjenama. Roditelj je osoba na koju će se dijete ugledati, osoba koja će u njegov mali um u razvoju usaditi osnovne ljudske vrijednosti i zbog kojeg će jednog dana postati čovjek kakav će postati. “Da bi se od dojenčeta razvio normalni misleći odrasli čovjek, njegov mozak mora razviti bezbrojne veze, a taj je proces upravljani podražajima koji djeluju iz okoline na čovjeka.”⁴³ Stoga, s obzirom na to da je roditelj prvi i najvažniji djetetov učitelj koji najviše utječe na djetetov razvoj, pogotovo u prvih nekoliko godina života, on mora jako dobro pratiti razvoj svog djeteta, informirati se i iskoristiti sve što mu se nudi kao pomoć u tome te učiniti sve što je u njegovoj moći kako bi njegovo dijete imalo najbolje moguće uvjete za razvoj i napredovanje. U kontekstu rane pismenosti, to podrazumijeva razvoj predčitalačkih vještina u predškolskom dobu, a zatim daljnjeg razvijanja ljubavi prema čitanju i poticanje na čitanje u kasnijem dobu.

Čudina-Obradović⁴⁴ navodi kako su razumijevanje ispričane priče, funkcije čitanja i pisanja te obilježja teksta, pretvaranja govora u tekst, prepoznavanje glasova u riječi, rastavljanje slova abecede i povezivanje s glasovima, razumijevanje zamjene slova glasovima i pisanje predčitalačke vještine koje bi svako dijete trebalo steći u određenoj mjeri prije nego započne svoje formalno obrazovanje. Ona daje neke primjere kako te vještine razvijati na način da djetetu bude zanimljivo i da se pritom i zabavi. Navodi kako roditelji moraju pričati priče

⁴² Brajša, P. Tajna uspješnog roditelja i odgojitelja. Pula : C.A.S.H., 1999., str. 30.

⁴³ Isto, str. 32.

⁴⁴ Čudina-Obradović, M. Čitanje prije škole : priručnik za roditelje i odgojitelje. Zagreb : Školska knjiga, 2002., str 18.

svome djetetu, o izmišljenim ili stvarnim događajima iz života, nekim djetetu poznatim, svakodnevnim događajima i sl., odgovarati na pitanja koja on o priči postavlja, razgovarati s njim o pročitanoj, poticati ga na prepričavanje priče, jer time proširuju njegov rječnik, produžuju vrijeme koncentracije, pomažu mu da shvati kako svaka priča ima radnju i likove te odnose među njima. Zatim, roditelj djetetu treba i čitati knjige i slikovnice jer ga na taj način upoznaje sa slikovnicom i knjigom kao izvorom informacija, zanimljivih priča i likova. Roditelj djetete treba voditi u knjižare i knjižnicu, upoznavati ga s njihovim prostorima i načinom rada. Preporuča roditeljima čitanje pjesmica u rimi, to se pogotovo odnosi na manju djecu, a kasnije kada djetete malo odraste ispitivanje o imenovanju sličica koje vidi u slikovnici, na plakatima, na televiziji i sl. Sve navedeno treba ponavljati kako djetete odrasta i napreduje, uz produblјivanje zadataka koji se pred djetete postavlja. Uz sve ovo gore navedeno, bitna su i roditeljska i obiteljska vjerovanja o važnosti čitanja, međugeneracijsko prenošenje pismenosti, suradnja obitelji i odgojno-obrazovne ustanove, obrazovanje roditelja i kulturno okruženja u kojemu obitelj djeluje.⁴⁵

Kao pomoć roditelju dolaze i knjižnice u obliku obrazovnih informacijskih ustanova koje u obliku radionica i sudjelovanja različitim projektima nude pomoć roditeljima u odgoju djece. U kontekstu ovog rada, knjižnice sudjeluju u brojnim projektima i radionicama za promicanje rane pismenosti, koje se uvelike baziraju na roditelja kao glavnu osobu koja može utjecati na razvoj pismenosti kod djece. Dok je djetete malo, ne može samo odlučivati o tome gdje će ići, što će raditi i kako provoditi svoje vrijeme, već o tome odlučuje roditelj. S obzirom na to da smo ustanovili da je čitanje djeci i s djecom od ključne važnosti za kognitivni razvoj djeteta, na roditelju je da shvati to ozbiljno i u raspored svog djeteta na svakodnevnoj bazi uvrsti i čitanje. Pričanje djetetu u početku, razgovor s njim kad već počne učiti riječi i propriča, propitkivanje o njegovim razmišljanjima, načinu na koji je proveo dan i o njegovim željama, također povoljno utječe na njegov kognitivni razvoj. S obzirom na to da smo već prilično jasno objasnili važnost promoviranja rane pismenosti u djetetovom domu, odlučila sam navesti nekoliko primjera kako roditelji mogu surađivati s knjižnicama u cilju postignuća navedenog cilja. Dječje knjižnice su promijenile način svog djelovanja, tako da se od roditelja očekuje aktivno sudjelovanje s djecom u njezinom radu.

Knjižnice grada Zagreba imaju određene programe za djecu predškolske dobi u kojoj sudjeluju roditelji zajedno s djecom. "Mala igraonica" program je za bebe i djecu do tri godine i njihove roditelje koji su obavezni biti nazočni za vrijeme igre. Mala igraonica se

⁴⁵ Maleš, D. ; Stričević, I. Roditeljsko poticanje čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. // Napredak. 144, 2(2003), str. 168-179

odvija u prostoru opremljenom razvojno primjerenim igračkama i slikovnicama, a program vodi stručna osoba.⁴⁶ Igoteka je mjesto u knjižnici namijenjeno predškolskoj djeci gdje se posuđuju igračke koje se kao i knjige i slikovnice mogu nositi kući. Predškolsko dijete može uz pomoć odrasle osobe izabrati kvalitetnu i zanimljivu igračku, a roditelji se informirati o kvaliteti igračaka i njihovoj primjerenosti određenoj dobi.⁴⁷ U KGZ-u postoji i program pričanja priča koji je također namijenjen djeci predškolske dobi, a cilj mu je približiti knjigu i knjižnicu najmlađima. Program uključuje različite aktivnosti poput čitanja i pričanja priča, pjevanja, dramatizacije priča i crtanja.

Roditelji s djecom sudjeluju u programu, a nakon toga bi bilo dobro da se s djetetom i nakon izlaska iz knjižnice razgovara o tome.⁴⁸ Knjižnice organiziraju različite tematske radionice i igraonice za djecu i roditelje kroz koje uče, zbližavaju se, upoznaju i družu s drugom djecom i roditeljima, a sve pod vodstvom stručnog knjižničara koji ih usmjerava.

⁴⁶ Programi za djecu predškolske dobi. URL: [http://www.kgz.hr/hr/za-djecu-i-mlade/programi-za-djecu-i-mladez/programi-za-djecu-predskolske-dobi/4219#igre za najmlade](http://www.kgz.hr/hr/za-djecu-i-mlade/programi-za-djecu-i-mladez/programi-za-djecu-predskolske-dobi/4219#igre%20za%20najmlade) (22.3.2016.)

⁴⁷ Isto

⁴⁸ Isto

5. Uloga knjižnice kao potpora čitanju

Prijašnjim poglavljima objašnjeno je čitanje kao proces koji je iznimno bitan, kako u životu djeteta tako i u životu odraslog čovjeka, i u čemu leži njegova važnost te uloga roditelja u tome. U ovome poglavlju pokazat ću na koji način knjižnica kao posrednik između pojedinca i knjige sudjeluje u učenju i njegovanju čitanja, koji su to sve načini kojima knjižnice pokušavaju privući djecu i mlade, koji su to programi i projekti koje su one iznjedrile, koji je zadatak knjižničara, kakvu ulogu imaju knjižnice i knjižničari u obrazovanju roditelja i s kakvim problemima se knjižnica susreće. Ovo poglavlje trebalo bi objasniti što bi moderna knjižnica trebala imati, činiti i čemu težiti kako bi zbilja mogli reći da ona vrši svoju najbitniju funkciju. “Knjižnica nije na usluzi korisniku samo radi posudbe knjige iz njezina fonda. Knjižnica podupire učenje čitanja, promiče knjigu i ostalu raznoliku građu primjerenu razvojnim potrebama korisnika”.⁴⁹ Svaka knjižnica vodi se određenim smjernicama koje su izdane od nadležnih knjižničarskih tijela, a cilj svake je da uz pomoć tih određenih smjernica pronađe način da privuče i pruži korisnicima tražene informacije na najbolji mogući način.

5.1. Knjižnične smjernice za rad s djecom

Knjižničarska struka, kao i svaka druga, uređena je određenim zakonima, standardima, pravilima i ima određene smjernice koje struku trebaju usmjeravati, no ipak ostavljaju mjesta za slobodu prilagođavanja načina rada različitim prilikama.

Za ovaj rad, bitne su Smjernice za dječje knjižnice, Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi, Smjernice za knjižnične usluge za djecu i Smjernice za školske knjižnice, čiji ću sadržaj pobliže i objasniti radi boljeg uvida u to na koji način knjižnica podupire učenje i čitanje.

⁴⁹ Visinko, K. Čitanje: poučavanje i učenje. Zagreb : Školska knjiga, 2014., 112.

5.1.1. Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi

Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi nastale su zahvaljujući Konvenciji o pravima djeteta⁵⁰ i sve brojnijim istraživanjima o važnosti rane pismenosti koji su sve više upozoravali na to da se dijete od rođenja treba upoznavati s knjigom, pisanom riječi, čitanjem i samim ambijentom knjižnice jer to utječe na njegov kasniji intelektualni razvoj, a odnose se na narodne knjižnice, knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama, knjižnice za djecu i mladež, školske knjižnice, knjižnice za slijepce, knjižnične usluge za multikulturalno stanovništvo, te knjižnice velikih gradova.

Donošenjem Konvencije⁵¹, sve više se pridaje pažnja razvojnim pravima djeteta i pravima djeteta na informaciju i izražavanje. S obzirom da je knjižnica informacijska ustanova čiji je posao osigurati pristup informacijama, obrazovanju i kulturi te poticati djecu na slobodu izražavanja, brzo se uvidjela potreba za ovakvim Smjernicama, dok su neke knjižnice i prije njihovog donošenja počele prakticirati uvođenje beba i djece mlađe od tri godine u knjižnicu i prilagođavati im svoje programe, prostor i građu.

Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu ranije dobi sastoje se od četiri poglavlja u kojima se nalaze obrazloženja zašto je bitno tako malu djecu uvesti u knjižnice, objašnjeno je kakve bi usluge za njih trebale biti, na koji način i kakvi programi bi se trebali provoditi, kakva bi trebala biti opremljenost, građa i prostor same knjižnice, kakvi bi trebali biti knjižničari i na koji način bi knjižničari trebali surađivati s ostalim partnerima koji sudjeluju u obrazovanju i razvoju djece.

Knjižnice su do devedesetih godina imale uglavnom programe za djecu od tri godine, a kad su se počela provoditi istraživanja o ranoj pismenosti čiji rezultati su ukazivali na potrebu djelovanja na razvoj rane pismenosti od rođenja, morale su promijeniti način djelovanja i uvesti neke potpuno nove usluge. Razvoj rane pismenosti ovisi o roditelju, odgojitelju i knjižničaru najviše.⁵² Smjernice služe kao pomoć knjižnicama u pružanju visokokvalitetnih usluga za djecu. U Smjernicama stoji kako knjižnice trebaju biti otvorene svoj djeci i trebaju osigurati pristup svim svojim uslugama i građi svima neovisno o prirodi njihovih potreba.

⁵⁰ Konvencija o pravima djeteta. UNICEF. URL: http://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2016/01/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf

⁵¹ Isto

⁵² Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

To znači da usluge, programi i građa trebaju biti prilagođeni i manjinama korisnika kao što su djeca s posebnim potrebama i nekim oblikom invaliditeta, korisnicima iz dvojezičnih obitelji, djeci iz seoskih područja i područja u kojima nema knjižnice i dr.

Knjižnica koja pruža usluge bebama i djeci rane dobi treba usko surađivati s drugim odgojnim ustanovama, promovirati usluge knjižnica u javnosti te neprestano raditi na unaprijeđivanju i usavršavanju. Svrha smjernica je pružiti pomoć knjižnicama kako bi one mogle pružiti visokokvalitetne usluge bebama i djeci i obrazovati neiskusne knjižničare za pružanje kvalitetnih usluga obiteljima s bebama i malom djecom.

Smjernice govore o važnosti rane pismenosti, no o tome smo ranije u tekstu već dosta rekli. Ono što je bitno kod ovih Smjernica je evaluacijska lista koja pomaže knjižnicama da pomoću 24 odrednice vide u kojoj su fazi napretka, što sve trebaju poboljšati, čemu bi se više trebali posvetiti i sl. Neke od tih odrednica su da treba ponuditi dobno primjerene programe i aktivnosti, u različito doba dana i različitim danima u tjednu, radi različitih radnih vremena i obaveza roditelja malih korisnika. Sljedeće je da bi trebalo raspačavati letke o knjižničnim uslugama kako bi se privukla pažnja svih pripadnika zajednice i na taj način poticalo obitelji i odgajatelje da što češće posjećuju knjižnicu radi zabave i učenja. Trebalo bi pozivati stručne predavače o različitim temama, zapošljavati stručno osoblje različitog kulturnog porijekla te uspostaviti suradničke odnose sa skupinama i organizacijama u zajednici.

Smjernice navode i primjere iz prakse, no o tome ću opširnije u daljnjem tekstu.⁵³

5.1.2. Smjernice za knjižnične usluge za djecu

Odjeli za djecu mogu se nalaziti u zasebnoj zgradi ili u zasebnom prostoru u zgradi knjižnice. Kao što je navedeno u smjernicama IFLA-e, korisnici dječjih odjela su dojenčad, mala djeca, djeca predškolske dobi te djeca školske dobi do 13 godina, kao i njihovi roditelji, odgajatelji, učitelji te svatko tko se bavi odgojno-obrazovnim aktivnostima djece.

Djecu je bitno od malih nogu učiti da koriste knjižnice kako bi se od početka svoga života navikavali na učenje koje će im biti podloga za daljnji intelektualni razvoj. Iz tog razloga bitna je knjižnična suradnja s vrtićima i školama, nakladnicima knjiga za djecu, kulturnim ustanovama i ostalim organizacijama kojima je cilj poduka djece, kako bi svi zajedno postigli zadovoljavajuće rezultate. Zbog toga je bitno da dječji odjeli nabavljaju raznovrsnu literaturu

⁵³ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

za različite uzraste kako bi svi potencijalni korisnici pronašli ono što im odgovara. Knjižnice iz tog razloga nabavljaju različite knjige, slikovnice, časopise, novine, stripove i sl. S obzirom na brzi tehnološki razvoj, bitno je uvesti ih u svijet tehnologije, primjerenom neknjižnom građom kao što su to, primjerice, CD-i i DVD-i. Također, svaki dječji odjel trebao bi biti opremljen računalom ili više njih pomoću kojega će korisnici pristupati različitoj edukativnoj građi i igrama, no i informacijski se opismeniti jer u današnje vrijeme pismenost podrazumijeva i sposobnost korištenja računala. Osim spomenute knjižne i neknjižne građe, dječji odjeli posjeduju i igračke za najmlađe korisnike te knjige na stranim jezicima namijenjene učenju jezika. Za najmlađe korisnike dječji odjeli imaju prostor za igru u kojima korisnik može provoditi vrijeme koristeći igračke koje knjižnica posjeduje, od plišanih lutaka, kocaka za slaganje, plastičnih autića, do različitih edukativnih igara i igara koje potiču dječju kreativnost, razmišljanje i rješavanje problema. Primjer sam pronašla u Gradskoj knjižnici grada Zagreba gdje se svaki dan u radno vrijeme održavaju igre za najmlađe uz nadzor i sudjelovanje roditelja ili drugih pratitelja. Predškolska djeca se mogu igrati bez posebno organiziranih sadržaja ili vodstva stručne osobe, a pritom su im na raspolaganju igračke i slikovnice primjerene njihovoj dobi.⁵⁴

Igraonice se organiziraju i za djecu koja borave u knjižnici neko duže vrijeme, te se za takve skupine korisnika pripremaju didaktički materijali i igračke za individualne, grupne i zajedničke igre, kao što je Čovječe ne ljuti se, Domino, Lego kocke, spajanje kocaka u sliku i dr. Dječji odjeli organiziraju različite događaje kojima je cilj dijete upoznati s knjigom i književnosti. Takav događaj je primjerice „Sat priča“. Kako bi ciljevi takvog događaja bili ispunjeni i kako bi se djecu privuklo da pažljivo slušaju, slikovnica mora biti atraktivna, mora imati šarene i zanimljive crteže koji će vizualno zainteresirati djecu, mora biti jezično bogata i velikog formata. Obično se biraju slikovnice koje su nastale radom autora koji surađuju sa psiholozima, pedagogima, liječnicima i ostalim stručnjacima čiji je posao pozitivno utjecati na dječji razvoj. Takav jedan sat čitanja može se obogatiti glazbenim sadržajima ili scenskim lutkama, a na kraju priče djeci se daje zadatak da samostalno nacrtaju kako su oni doživjeli priču. Primjer sam pronašla u Gradskoj knjižnici grada Zagreba gdje se svaku srijedu organizira aktivnost pod imenom „Pričanje priča/Pričaonica“ koja se održava pod vodstvom stručne osobe. Cilj programa je približiti knjigu i knjižnicu najmlađima. Provedba uključuje raznovrsne aktivnosti poput čitanja i pričanja priča, igre, crtanja, pjevanja i dramatizacije priča. Priče se čitaju uz tekst, scenske lutke, aplikacije, te uz audiovizualne i elektroničke

⁵⁴ Dječji odjel. Gradska knjižnica Zagreb. URL: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=61> (20.5.2015.)

medije.⁵⁵ Likovne radionice još su jedna vrsta aktivnosti koje se organiziraju u dječjim knjižnicama, no one su namijenjene starijim predškolicima i djeci prvih razreda osnovne škole. Prvi korak je primjerice čitanje poezije ili raspravljanje o određenoj, najčešće nekoj aktualnoj temi, a drugi korak je da djeca crtaju, slikaju, izrađuju ukrase, čestitke na obrađenu temu. Likovne radionice mogu biti tematski vezane uz određeno godišnje doba, vrijeme u godini, predstojeći praznik i slično. Izložbe i projekcije također spadaju u aktivnosti koje se organiziraju u sklopu dječjih odjela. Izložbe mogu biti tematski vezane za događanja u prirodi ili važna društvena događanja, primjerice Dan planeta Zemlje, Majčin dan, Dan okoliša, i sl. Također izložbe mogu biti temeljene na nekoj priči, izložbe knjiga pojedinih autora, izložbe dječjih literarnih i slikovnih radova.

Projekcije crtanih filmova, igranih dječjih filmova, znanstveno-popularnih i edukativnih filmova odličan su način da se djeca zainteresiraju za određenu temu. Projekcijama obično prethodi razgovor o predstojećoj temi kao uvod, a nakon projekcije vode se rasprave gdje djeca mogu izraziti svoja razmišljanja. Natjecanja i kvizovi koji se organiziraju također su dobar način da se djecu zainteresiraju za određenu temu i da se u njima probudi natjecateljski duh, a slijede zanimljive nagrade, kao što su izleti, knjige ili besplatna članarina.

Knjižničar je osoba koja organizira navedene aktivnosti, dogovara posjete različitih autora ili osoba koje će održati različite prezentacije ili govoriti o određenoj temi, nakon čega djeca imaju mogućnost postavljati pitanja i izreći svoja razmišljanja. Knjižničar uvodi djecu u igre i nadgleda tok igre, organizira natjecanja i kvizove i prati i upravlja svim aktivnostima. Za dobar i učinkovit rad nekog dječjeg odjela zaslužna je knjižničareva kreativnost i sposobnost da prosudi na koji način privući djecu u knjižnicu i zainteresirati ih dovoljno da se u nju vraćaju i da im knjižnica postane prostor u kojem im je ugodno. Također, govorili smo o suradnji knjižnice s vrtićima i školama. Knjižničar je osoba koja mora na zanimljiv način predstaviti djeci i učenicima knjižnicu kao ustanovu, pokazati im cijeli prostor knjižnice, objasniti im zadatke knjižnice i kako se postaje njihovim članom. Također im objašnjava i njihove dužnosti i obaveze kada postanu članom, te ih podučava kako se u prostoru knjižnice trebaju ponašati. Na dječjim odjelima, obzirom na sposobnost čitanja, čitatelji se dijele u nekoliko skupina. U skupine za predčitatelje spadaju nesamostalni čitatelji, dojenčad, čitatelji početnici i djeca predškolskog uzrasta. Skupine za predčitatelje koriste se građom namijenjenoj najmlađim korisnicima, a to su slikovnice, leporelo (album slika u obliku harmonike), slikovnice preklopnice i slike sa zvukom. Sljedeća skupina je skupina za

⁵⁵ Dječji odjel. Gradska knjižnica Zagreb. URL: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=61> (20.5.2015.)

samostalne čitatelje koja se koristi građom kao što je zbirka bajki, stripovi, poezija, fantastika i dr.

Građa se i klasificira prema uzrastu korisnika. S oznaka predstavlja slikovnice, a M malu knjigu, odnosno slikovnice s tekstem. D je oznaka koja označava dječju knjigu, a O knjigu za omladinu. N stoji za narodnu književnost, a I za igrokaze i dramska djela. Osim navedene građe, dječji odjeli posjeduju i knjige na stranim jezicima namijenjene učenju jezika koje se klasificiraju prema UDK, te igračke koje se klasificiraju prema funkciji i dobi.⁵⁶

5.1.3. Dječja knjižnica – uloga, ciljevi, smjernice

Cjeloživotno učenje i pismenost postali su prioritet u našem društvu te knjižnične usluge za djecu nisu nikad bile važnije za djecu i njihove obitelji.

Kvalitetna dječja knjižnica djecu obogaćuje s vještinama potrebnim za uspješno cjeloživotno učenje i time im omogućava aktivno sudjelovanje i pridonosenje zajednici, a da bi knjižnica to mogla treba odgovarati na sve promjene u društvu i ispunjavati kulturne, informacijske i edukacijske potrebe djece. Svako dijete trebalo bi biti upoznato s lokalnom knjižnicom i znati se snalaziti u njoj. Cilj dječje knjižnice je osigurati veliku količinu primjerene dječje građe u tiskanom, audiovizualnom i elektroničkom obliku, te veliki broj raznolikih aktivnosti primjerenih djeci svih dobi i različitih interesa. Na dječjoj knjižnici je poseban zadatak podupiranja procesa učenja, promoviranja čitanja i knjige. Na njoj je da osigura posebne događaje za djecu i ohrabri djecu da koriste knjižnicu i njezine izvore.

Konvencija o pravima djeteta⁵⁷ ukazuje na pravo svakog djeteta na razvoj njegovog punog potencijala, pravo na slobodan i otvoreni pristup informacijama, materijalima i programima, pod jednakim uvjetima za sve neovisno o godinama, rasi, spolu, vjerskoj, nacionalnoj ili kulturnoj pripadnosti, jeziku, socijalnom statusu i osobnim vještinama i mogućnostima. Ciljane skupine su bebe i djeca rane dobi, predškolska djeca, školska djeca do 13 godina, djeca s posebnim potrebama, roditelji i drugi članovi obitelji, odgajatelji, ostali odrasli koji rade s djecom, knjigama i medijima.

⁵⁶ Prema usmenom priopćenju A. Horvat na predavanju Odjel za djecu i mladež, kolegij Knjižnice i knjižnične zbirke I, 2012.

⁵⁷ Konvencija o pravima djeteta. UNICEF. URL: http://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2016/01/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf

Cilj je i osigurati pravo svakog djeteta na informaciju, pismenost, kulturalni razvoj, razvoj čitanja, cjeloživotno učenje, kreativne programe u slobodno vrijeme, osigurati djeci otvoreni pristup svim izvorima i medijima, razne aktivnosti za djecu, roditelje i odgajatelje, zagovarati dječju slobodu i sigurnost, ohrabrivati djecu da postanu odgovorne i sposobne osobe.

Dječje knjižnice trebaju novčana sredstva da bi nastavile i poboljšavale kvalitetu materijala i usluga koje nude. Sredstva mogu dobiti od vlade, kulturnih organizacija, izdavača, sponzorstvima, od nevladinih organizacija, donacijama. Dječje knjižnice trebaju imati različite razvojno primjerene materijale u svim formatima, uključujući tiskovine – knjige, časopise, stripove, brošure, elektroničke medije – CD-e, DVD-e, kazete, igračke, edukativne igre, računala, Internet. Materijali trebaju biti visokokvalitetni, prigodni dobi djece, točni i ažurni, odraz različitih vrijednosti i mišljenja i odraz kulture lokalne zajednice.

Prostor knjižnice namijenjen djeci trebao bi biti prepoznatljivo ukrašen, namješten i razlikovati se od ostalih dijelova knjižnice ukoliko nema svoj zasebni prostor.

Trebale bi imati mnoštvo različitih materijala, nuditi informacije i pomagati djeci odabrati materijale, djeca bi trebala sudjelovati u odabiru materijala i razvoju knjižničnih usluga. Knjižnica bi trebala nuditi kreativne programe i pričanje priča, osiguravati obučavanje odgajatelja, učitelja, odgojiteljica u vrtiću i knjižničara te surađivati s ostalim ustanovama koje se bave odgojom djece. Dječja knjižnica mora imati obrazovanog i posvećenog dječjeg knjižničara sa znanjem o dječjem razvoju i psihologiji, koji bi trebao imati jake komunikacijske vještine, biti samoinicijativan, željan novih znanja i profesionalnog razvijanja, sposoban prepoznati korisnikove potrebe i rješavati nastale probleme. Poželjne vještine su entuzijazam, jake komunikacijske vještine, osobnost, spremnost na timski rad, vještine rješavanja problema, sposobnost povezivanja i suradnje, samoinicijativnost, sposobnost analiziranja korisnikovih potreba, želja za učenjem novih vještina i razvijanja profesionalno.⁵⁸

⁵⁸ Guidelines for Children's Libraries Services. IFLA, Libraries for Children and Young Adults Section, 2003.

URL: <http://www.ifla.org/VII/s10/pubs/ChildrensGuidelines.pdf> (13.2.2016.)

5.1.4. Smjernice za školske knjižnice i njezina uloga u obrazovanju

Smjernice za školske knjižnice⁵⁹ predstavljaju kompromis između onoga što se želi postići i između onoga što se realno može postići. Njihov cilj je odrediti na koji način bi školske knjižnice trebale raditi svoj posao kako bi razvile informacijski pismene učenike koji su odgovorni i bitni sudionici zajednice. Na školskoj knjižnici je da učenike usmjeri u njihovom obrazovanju kako bi bili sposobni riješavati probleme i pronalaziti relevantne i pouzdane informacije u moru nebitnih i netočnih informacija. Mora ih osposobiti za upravljanje i korištenje različitih tehnoloških alata te za prezentaciju pronađenih informacija. Mora ih osposobiti za samostalni individualni rad i za rad u grupama. Zbog toga što je uloga školske knjižnice olakšati podučavanje i učenje, njezine službe i aktivnosti moraju biti pod vodstvom stručnog i profesionalnog osoblja s istim stupnjem obrazovanja koji imaju i razredni učitelji.

Školski knjižničari zahtijevaju formalno obrazovanje kako bi se razvijali profesionalno i kako bi mogli sudjelovati u kompleksnim ulogama koje se očekuju od njih. Oni moraju promovirati i razvijati pismenost u učenika, surađivati s učiteljskim osobljem i upravljati knjižnicom kao ustanovom. Školski knjižničari surađuju s učiteljskim osobljem i u izgradnji zbirke knjižnice.

Politika određivanja zbirke mora biti bazirana na kurikulumu i posebnim potrebama i interesima školske zajednice i odražavati različitost društva izvan škole. Stvaranje zbirke zajednički je zadatak i učitelji, kao stručnjaci određenog predmeta, s vrijednim znanjem o potrebama učenika, imaju bitnu ulogu u izgradnji školske knjižnične zbirke. Od velike važnosti je i da školska knjižnica napravi zbirku koja će odražavati nacionalnu, etničku, kulturnu, jezičnu i druge jedinstvene identitete članova školske zajednice. Programi školske knjižnice moraju se usredotočiti na četiri bitne stavke kako bi bila uspješna, a to su razvijanje i promoviranje pismenosti i čitanja, razvijanje informacijske pismenosti, profesionalno razvijanje knjižničara i učitelja te poštivanje sve literature i svih kultura.

Evaluacija i knjižničara i korisnika je kritični aspekt neprestanog razvijanja.⁶⁰ Evaluacija pomaže uskladiti knjižnične programe i službe s ciljem škole. Ona demonstrira učenicima i učiteljima, knjižničnom osoblju i široj obrazovnoj zajednici posljedice koje nastaju zahvaljujući školskim knjižničnim programima i službama. Evaluacija daje dokaz potreban za poboljšanje programa i službi i pomaže i osoblju i korisnicima da razumiju i cijene te programe i službe. Uspješna evaluacija vodi do poboljšanja i promjena programa i službi kao i

⁵⁹ Guidelines for School Libraries. IFLA. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf> (5.5.2016.)

⁶⁰ Isto

do razvitka novih programa i službi. Školske knjižnice osiguravaju brojne mogućnosti učenja za pojedince, male grupe, velike grupe s fokusom na intelektualni sadržaj, informacijsku pismenost i kulturni i društveni razvitak. Školska knjižnica je školsko fizičko i digitalno mjesto za učenje gdje je čitanje, istraživanje, poticanje promišljanja i kreativnosti temelj za učenikov osobni, društveni i kulturni razvoj. Tri stavke su potrebne da bi školska knjižnica mogla ispuniti svoja očekivanja. Mora imati kvalificiranog školskog knjižničara s dostatnim stupnjem obrazovanja i željom za radom i napredovanjem knjižnice, visokokvalitetne zbirke građe koje svojom različitnošću podupiru školski kurikulum te određenu politiku i plan rada.

5.2. Knjižničar – središnja osoba knjižnice

Knjižničar je središnja osoba svake knjižnice i on je odgovoran za sve što se u njoj događa, za posjećenost i uspješnost njezinih programa. Knjižničar neprestano mora raditi na svom profesionalnom usavršavanju kako bi bio u korak s neprestanim promjenama svojih korisnika i na taj način im znao pružiti ono što njima treba.

5.2.1. Kompetencije dječjeg knjižničara

Dječji knjižničar je glavna osoba knjižnice i osoba odgovorna za svako dijete i svakog roditelja koji u nju uđe. Na njemu je da privuče, zadrži i zadovolji svakog, velikog ili malog korisnika te knjižnicu učini ugodnim i zanimljivim mjestom.

Dječji knjižničar mora imati mnoštvo vještina, razvijenih i naučenih sposobnosti i želje za rad s djecom kako bi u tome uspio. Njegovo polje rada ne zadržava se samo na knjižničarstvu, već zadire i u polja pedagogije, komunikologije i psihologije.⁶¹

Kao i svaki stručnjak koji radi s djecom, dječji knjižničar mora znati osnove dječjeg razvoja⁶² kako bi znao na koji način dječji mozak funkcionira, na koji način se razvija i u kojem razdoblju je dijete spremno na što. Dječje knjižnice imaju naosjetljivije i najposebnije korisnike, stoga dječji knjižničar mora znati i osnove pedagogije i komunikologije kako bi

⁶¹ Martinović, I. ; Stričević, I. Kompetencije dječjih knjižničara : koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013). URL: <http://hrcak.srce.hr/file/174311> (22.12.2015.)

⁶² Steele, Anita T. Bare bones children's services : tips for public library generalists. Chicago : American Library Association, 2001., str. 1.

mogao prilagoditi komunikaciju posebno za svako dijete i svakog roditelja, shvatiti svako dijete kako bi mu mogao pružiti ono što dijete želi, jer djeca su nerijetko sramežljiva, ne znaju se sama dobro izraziti i možda ni sama ne znaju što točno trebaju te u tome trebaju pomoć knjižničara.

Steele⁶³, dječji knjižničar s dugogodišnjim iskustvom, smatra da uspješni dječji knjižničar mora biti entuzijastičan, energetičan i fleksibilan te neprestano raditi na svom usavršavanju. Najbitnije za dječjeg knjižničara je da poznaje sadržaje u knjigama, slikovnicama i drugim medijima namijenjenima djeci te da je neprestano u toku s novim materijalima. Mora neprestano biti u toku s promjenama u društvu i mora razumijeti utjecaj društvenog razvoja na potrebe djece te prepoznati različite korisničke zahtjeve kako bi prema njima mogao oblikovati svoje knjižnične usluge i programe. Jedna od bitnijih vještina je i poznavanje i razumijevanje teorije razvoja čitanja i načina i razloga njegovog promicanja. Za dobrog dječjeg knjižničara važno je i da može prepoznati i odgovoriti na potrebe roditelja, odgojitelja i ostalih koji koriste usluge dječjih knjižnica te njima stvarati i održavati dobre odnose i dobru komunikaciju.⁶⁴

Dječji knjižničar mora znati teoriju o dječjem razvoju kako bi znao pripremiti prigodne sadržaje za svako pojedino razdoblje u djetetovu životu. Novija istraživanja koja potvrđuju teoriju o važnosti prvih djetetovih godina za sveukupni njegov intelektualni razvoj, ohrabruju roditelje da djecu od rođenja dovedu u knjižnicu i dječje knjižničare da rade na tome da roditelje privuku i ohrabre da u knjižnicu dovedu svoje najmlađe. Kako bi znali pripremiti odgovarajuće sadržaje za djecu od rođenja pa na dalje, knjižničari moraju biti upoznati s načinom funkcioniranja i razvoja mozga djeteta. Zadaća dječjeg knjižničara je i obrazovanje roditelja te davanje savjeta na koji je način dijete najbolje motivirati i uvesti u knjižnicu i u svijet čitanja. Dječji mozak se najbrže razvija u prvih nekoliko godina života, stoga Steele⁶⁵ daje savjete roditeljima da od rođenja djeci pjevaju pjesmice, recitiraju rime, pucketaju prstima jer im time pospješuju moždani razvoj. U razdoblju od rođenja do treće godine za knjižničare su ključne osobe zapravo roditelji, njih treba obrazovati.

⁶³ Steele, Anita T. Bare bones children's services : tips for public library generalists. Chicago : American Library Association, 2001., str. vii.

⁶⁴ Martinović, I. ; Stričević, I. Kompetencije dječjih knjižničara : koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56 3(2013). URL: <http://hrcak.srce.hr/file/174311> (22.12.2015.)

⁶⁵ Steele, Anita T. Bare bones children's services : tips for public library generalists. Chicago : American Library Association, 2001., str. 3

Steele⁶⁶ roditelje u svojoj knjižnici savjetuje da naprave zbirku knjiga koje će stajati u dječjoj sobi. Ta zbirka treba sadržavati dječje knjige, no i knjige za odrasle koje govore o dječjem razvoju.

Shoot,⁶⁷ dječja knjižničarka u jednoj od knjižnica u Missouriju mladim roditeljima šalje poklon u obliku plastične kantice koja sadrži bibliografiju knjiga o roditeljstvu, različite letke i brošure, raspored knjižničnih programa za djecu te pristupnicu za članstvo u knjižnici.

Roditeljima najmlađe djece savjetuje se da pjevaju, plješću i recitiraju rime jer djeca vole rime i zvukove, na taj način razvijaju osjećaj za ritam, uče riječi i razlikovanje glasova. Savjetuje se i da djeci daju stare časopise, knjige, kataloge, tako da djeca mogu okretati stranice, naviknuti se na njih, gledati slike i zajedno s roditeljima ih komentirati. "Dječji knjižničar mora imati znanja i vještine izgradnje kvalitetnih knjižničnih zbirki za djecu."⁶⁸

Ima li knjižnična građa ikakvu vrijednost ako nije pravilno odabrana, u skladu s društvenim i tehnološkim promjenama, prilagođena vrsti korisnika? Na dječjem knjižničaru je velika zadaća i kod odabira građe, koja podrazumijeva i tiskanu građu, no i građu audiovizualnog karaktera i građu na elektroničkim medijima. Kako bi njegov zadatak odabira i nabave građe bio uspješno odrađen, knjižničar "treba poznavati dječju književnost, časopise, audiovizualnu i drugu građu, mrežne stranice te ostale elektroničke medije"⁶⁹ te "mora poznavati mjerila za procjenu sadržaja literature za djecu u različitim oblicima, medijima i žanrovima te ih primjenjivati uz neprestano upoznavanje i nabavu značajne literature"⁷⁰.

Estep⁷¹, dječja knjižničarka, na temelju svog dugogodišnjeg iskustva daje pregled najbitnijih karakteristika dobrog dječjeg knjižničara. Ona govori kako dječji knjižničar prvenstveno mora voljeti djecu, uživati u radu s njima i s užitkom pokušati odgovoriti na svako njihovo pitanje i svaku njihovu potrebu. On mora biti taj koji će učiniti djetetu boravak u knjižnici ugodnim i stvoriti u djetetu želju da joj se iznova vraća. Da bi to postigao, mora usavršiti tehniku komuniciranja s njima. Djeca često ne znaju što zapravo traže od knjižnice i kako da to najlakše nađu. Na knjižničaru je da razgovorom utvrde što dijete zapravo treba i da mu pomognu da to i dobije. Dječji knjižničar ne radi samo s djecom, već i s roditeljima i ostalim

⁶⁶ Steele, Anitra T. Bare bones children's services : tips for public library generalists. Chicago : American Library Association, 2001., str. 3

⁶⁷ Isto, str. 3.

⁶⁸ Martinović, I. ; Stričević, I. Kompetencije dječjih knjižničara : koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56 3(2013). URL: <http://hrcak.srce.hr/file/174311> (22.12.2015.)

⁶⁹ Isto

⁷⁰ Martinović, I. ; Stričević, I. Kompetencije dječjih knjižničara : koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56 3(2013). URL: <http://hrcak.srce.hr/file/174311> (22.12.2015.)

⁷¹ Estep, J. So, you want to be a children librarian, 2012. URL: <http://letterstoayounglibrarian.blogspot.hr/2012/08/so-you-want-to-be-childrens-librarian.html>

odraslim osobama koje sudjeluju u obrazovanju djeteta i kojima je potrebna pomoć dječje knjižnice, stoga osim toga što trebaju biti u toku s dječjom literaturom, trebaju biti u toku i literaturom koja se bavi djecom, ali je namijenjena odraslima. Dječji knjižničar mora znati odrađivati i zadatke koji se tiču samog vodstva knjižnice kao ustanove i raspolaganja njezinim financijskim sredstvima. Virginia A. Walter postavlja pet pravila dječjeg knjižničara.⁷²

Knjižničari moraju pružati usluge za čitanje i ispunjavati informacijske potrebe djece, direktno ili preko roditelja i drugih odraslih koji se bave odgojem djece. Knjižničar mora osigurati pravu knjigu ili informaciju za pravo dijete u pravo vrijeme na pravom mjestu.

Dječji knjižničar je zagovornik za dječji pristup knjigama, informacijama i idejama. On treba promovirati dječju pismenost u svim medijima i poštovati tradicije svakog djeteta.

Uz sve ovo gore navedeno, važno je da knjižničar sva svoja znanja, iskustva i načine rada uskladi sa željama zajednice i korisnika koji u njegovu knjižnicu dolaze.

5.2.2. Kompetencije školskog knjižničara

Školska knjižnica je medijsko i metodičko središte, partner nastavnom procesu, a školski knjižničar je stručni posrednik i neposredni suradnik nastavniku i nastavi i mora biti osposobljen na pedagoškoj, psihološkoj, metodičkoj i didaktičkoj razini.⁷³ Kompetencije knjižničara dijele se na profesionalne, koje se odnose na stečena znanja koja je knjižničar stekao kroz studij i usavršavanje u procesu cjeloživotnog učenja, i personalne. Od školskog knjižničara očekuje se da posjeduje vještine oblikovanja i obrađivanja knjižničnih zbirki po obliku i sadržaju, izlučivanje građe za potrebe priručne zbirke koja se ne posuđuje izvan knjižnice, nabavljanja nove građe i otpisivanja stare, smještanja i raspoređivanja građe po policama, ormarima i spremištima, sastavljanja plana i programa djelatnosti školske knjižnice, vođenja knjige inventara školske knjižnice, surađivanja s učiteljima, predmetnim nastavnicima i upravom škole te vođenju računa o opremi knjižnice, i dr.⁷⁴ Personalne kompetencije odnose se na mogućnost fleksibilnosti i prilagodbe u vremenu novonastalih promjena, predan rad i sposobnost komuniciranja, neprestano istraživanje i pronalaženje

⁷² Walter, Virginia A. *Children & libraries : getting it right*. Chicago, London : American Library Association, 2001. str. 123.

⁷³ Kovačević, D.; Lovrinčević, J. *Školski knjižničar*. London : American Library Association, 2001., str.122.

⁷⁴ Kovačević, D.; Lovrinčević, J. *Školski knjižničar*. London : American Library Association, 2001., str.126.

novih načina poboljšanja usluga, partnerski odnos prema školi i izvan nje, modele učenja za cijeli život te kreiranje okružja međusobnog poštivanja i povjerenja.⁷⁵

5.3. Projekti za promicanje rane pismenosti

S obzirom na sva ova saznanja o kojima sam pisala u radu, tijekom godina pokrenuti su brojni projekti, programi i osnovane brojne organizacije za promicanje rane pismenosti i pismenosti na svjetskoj, državnoj ili gradskoj razini općenito od strane odgojno-obrazovnih ustanova, uključujući i same knjižnice koje su u većini tih projekata bile pokretači i najveći nositelji projekata. Projekti su se širili velikom brzinom, različite zemlje uzimale su druge za primjer te se tako svijest o potrebi rane pismenosti i važnosti čitanja u vrlo kratkom roku podigla.

U daljnjem tekstu navela sam neke od najzanimljivijih i najuspješnijih projekata u svijetu i u Hrvatskoj.

5.3.1. "Reach Out & Read"

Reach Out and Read je neprofitna organizacija nastala u Americi od grupe pedijatara i učitelja 1989. godine kao rezultat velikog broja istraživanja gdje je utvrđeno koliko zapravo veliki broj djece zaostaje u učenju, razvoju vokabulara, koliko ih nema dovoljno razvijene čitateljske vještine i uopće volju i želju za učenjem i čitanjem. S obzirom na sve veći broj istraživanja koja pokazuju koliko je rana pismenost bitna za intelektualni razvoj djeteta i njegovo cjeloživotno učenje, pokrenut je projekt čiji je zadatak bio promovirati glasno čitanje i uklopiti čitanje u sastavni dio dana svakog roditelja s malim djetetom. Pedijatri kao dječji doktori imaju pristup djeci i roditeljima jer većina djece posjećuje pedijatrijsku ordinaciju najmanje jednom godišnje na redovnom pregledu, gdje pedijatar uključen u program može vrijeme provedeno s roditeljem i djetetom iskoristiti i za promoviranje ranog čitanja, educiranje roditelja o važnosti glasnog čitanja i upoznavanja djeteta s pisanom riječi, dijeleći im knjige i slikovnice zabavnog i pažljivo odabranog sadržaja. Pedijatrijske ordinacije opremljene su knjigama, slikovnicama i ostalim materijalima prigodnima za djecu do 5 godina starosti.

⁷⁵ Isto, str. 128.

Glavni cilj programa je pomoći najmlađima da od samog početka grade svoje znanje i obrazovanje na dobrim temeljima, te da kad dođe vrijeme za polazak u školu, krenu dobro pripremljeni. Statistički gledana uspješnost programa vidljiva je u tome da je u program uključeno i posluženo 4,5 milijuna djece kroz 50 zemalja, a poseban fokus je na djeci iz siromašnijih obitelji. Roditelji koji dolaze u pedijatrijske ordinacije različitih su kultura, stupnjeva obrazovanja i financijskog stanja, stoga im je potrebna edukacija kako bi naučili stimulirati svoju djecu jer ipak su oni prvi i najvažniji dječji učitelji koji trebaju djeci postaviti temelje za uspješan život. Rezultati pokazuju da su djeca koja su uključena u program ROAR tri do šest mjeseci ispred svojih vršnjaka u testovima pismenosti za razliku od onih koji nisu uključeni u program. Roditelji koji su uključeni u projekt su njime oduševljeni i svjedoče kako vide razliku u razvoju djece, počevši od razvijenijeg vokabulara, mašte i želje za čitanjem sve većih i zahtjevnijih priča.⁷⁶

5.3.2. “Nati per leggere”

Sličan program pokrenut je i 1999. godine u Italiji od strane Udruženja talijanskih knjižnica, Prosvjetnog društva pedijatarata i Centra za dječje zdravlje. Kao i Reach Out and Read, i Nati per leggere⁷⁷ temelji se na odnosu i pristupu pedijatarata djeci i roditeljima, a cilj je pružiti iste uvjete za razvoj i uspjeh svoj djeci uvodeći pisanu riječ u njihov život od samog početka.

U projektu osim pedijatarata sudjeluju i knjižničari, odgojitelji u vrtićima i jaslicama i učitelji te odrasli djelatnici i organizacije obrazovnog sustava. Trenutno postoji više od 500 lokalnih projekata koji pokrivaju oko jedne trećine stanovništva koje spada u te lokalitete, u kojima sudjeluje više od 8000 knjižničnih, pedijatrijskih, društvenih, obrazovnih i dječjih stručnjaka, te preko 5000 volontera koje se obučava i upoznaje s načinom rada kako bi mogli sudjelovati i promovirati ideju projekta. Projekt posebnu pažnju pridaje obiteljima i djeci u mjestima udaljenima od grada gdje se uglavnom nalaze knjižnice i gdje je puno lakši pristup materijalima. Pošto je cilj svoj djeci omogućiti jednake uvjete, NpL uspostavlja “točke čitanja” na mjestima gdje ne postoje narodne knjižnice i mogućnost organiziranog druženja uz knjigu.

NpL aktivno djeluje i u zatvorima s majkama i očevima, i u mnogim migrantskim zajednicama. Za projekt poput NpL-a vrlo je bitno napraviti pravilan, profesionalni odabir dječjih knjiga, koji se stalno ažurira novijim i modernijim izdanjima, koji mora odgovarati

⁷⁶ Reach Out and Read. URL: <http://www.reachoutandread.org/> (12.1.20116.)

⁷⁷ Nati per leggere. URL: <http://www.natiperleggere.it> (18.01.2016.)

sadržajem dobi djeteta, i istovremeno tekstom, bojama, oblikom i crtežima moći zadržati djetetovu koncentraciju. Bitna stavka kod projekta je i to što knjižare i izdavači knjiga prodaju knjige NpL po jako niskoj cijeni i na taj način podupiru projekt. NpL proizvodi letke i brošure na 12 različitih jezika namijenjene roditeljima i stručnjacima koji se bave s djecom. Nagrađen je 2011. godine nagradom "Premio Miglior Amico della Famiglia", što bi značilo „Najbolji prijatelj obitelji”.⁷⁸

5.3.3. Najpoznatiji hrvatski projekti za promicanje rane pismenosti

Godine 2013. pokrenut je prvi hrvatski nacionalni projekt za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja „Čitaj mi”. Projekt je osnovan od strane Hrvatskog knjižničarskog društva – Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež, Hrvatskog društva istraživača dječje književnosti, Hrvatskog logopedskog društva, UNICEF-a i Hrvatskog pedijatrijskog društva. Od kad je započet projekt, primjećen je porast posjeta roditelja s djecom u knjižnicama i porast broja upisane djece u sve knjižnice u Hrvatskoj.

Cilj je ovoga, kao i dva ranije navedena projekta potaknuti roditelje i druge odrasle osobe koje su u djetetovom okruženju da od rođenja naglas čitaju djeci, vode ih u knjižnice i upoznaju sa slovima. U sklopu projekta, u knjižnicama, domovima zdravlja i rodilištima postavljeni su plakati i informativni letci dostupni roditeljima. U sklopu projekta organiziraju se različita događanja poput izložbi slikovnica, čitanje priča u knjižnicama i domovima zdravlja, čitanje priča za laku noć na lokalnim radiopostajama, koja imaju sve veći odaziv.

Na lokalnoj razini projekt se provodi na različite načine. U pedijatrijskim ordinacijama i domovima zdravlja u Prelogu, Bjelovaru, Sisku, Koprivnici, Zadru i Oslju te predškolskim ustanovama u Rijeci, Velikoj Gorici i Bjelovaru otvorene su male libroteke, a knjige koje se u njima nalaze darovale su nakladničke kuće, knjižnice, roditelji i srednjoškolci. U Koprivnici, Ogulinu i Prelogu knjižnice u rodilištu daruju novorođenčad i njihove roditelje informativno-edukativnim paketima koji sadrže informativni letak o potrebi čitanja djeci od rođenja, člansku iskaznicu za dijete i slikovnicu prigodnu već za najmlađu dob.

U kampanju su se aktivno uključili i nakladnici snižavanjem cijena slikovnica i akcijom gdje se kupcima nudilo da doniraju 5 kuna za projekt. Mozaik knjiga tiskala je "Metar Čitaj mi!"

⁷⁸ Nati per leggere. URL: [http:// www.natiperleggere.it](http://www.natiperleggere.it) (18.01.2016.)

koji prikazuje kako se s djetetovim odrastanjem i sazrijevanjem mijenjaju i slikovnice koje bi mu trebalo čitati.⁷⁹

„Rođeni za čitanje” projekt je kojim se promiče mogućnost rane intervencije, potiče emocionalni i intelektualni razvoj djece, razvija ljubav prema knjizi te utječe na kognitivni razvoj i zdravlje djece. Projekt funkcionira na način da pedijatri čitaju s djecom slikovnice koje su prilagođene njihovoj dobi te im ih poklanjaju na kraju pregleda. Knjižničari odabiru tekstove, a pedijatri ih čitaju s djecom te potiču zajedničko čitanje s roditeljima.⁸⁰

„Čitamo mi, u obitelji svi“ projekt Hrvatske mreže školskih knjižničara je nastao zbog činjenice da ako učenici u nižim razredima ne usvoje dovoljno dobro tehniku čitanja, kasnije će imati problema s učenjem i čitanjem jer će teško nadoknaditi propušteno. Projekt funkcionira na način da se bira učenik koji će dobiti naprtnjaču s 8 knjiga. Tu naprtnjaču nosi doma i kroz 5 dana s roditeljima i ostalim ukućanima provodi barem 15 minuta uz čitanje i razgovor o pročitanim. Nakon toga učenik ima priliku ispričati drugim učenicima kakvi su doživljaji iz tih 5 dana kad su u njegovoj obitelji svi članovi čitali knjige iz knjižnične naprtnjače. U naprtnjači nalazi se, osim knjiga, i bilježnica u koju učenici sa svojim ukućanima upisuju doživljaje. Uključivanjem u ovaj projekt svaki školski knjižničar stječe pravo nabaviti po 8 novih kvalitetnih knjiga za svaki treći razred u svojoj školi po znatno povoljnijoj cijeni od standardne. Cilj projekta je osvijestiti roditelje o važnosti čitanja te ih se motivira da ovakve događaje provode u svojoj kući češće.⁸¹

5.3.4. „Reading is fundamental“

„Reading is fundamental“⁸² je najveća neprofitna organizacija posvećena razvijanju pismenosti u Americi osnovana 1966. godine u Washingtonu. Njezina začetnica bila je učiteljica Margaret McNamara koja je grupi dječaka koje je podučavala čitanje donijela hrpu knjiga i ponudila im da izaberu jednu i zadrže ju. Sreća dječaka ju je jako iznenadila jer je shvatila koliko djece zapravo nikada nije imalo tu privilegiju posjedovati svoju knjigu. Ta situacija motivirala ju je na djelovanje kako bi to promijenila. Skupila je grupu volontera i

⁷⁹ Čitaj mi. URL: <http://www.citajmi.info/kampanja/> (12.1.2016.)

⁸⁰ Projekt „Rođeni za čitanje“ jedan od najboljih u Europi. 2015. URL: <http://dubrovacki.hr/clanak/73329/projekt-rodni-za-citanje-jedan-od-najboljih-u-europi> (20.3.2016.)

⁸¹ Čitamo mi, u obitelji svi. URL: <https://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/citamo-mi-u-obitelji-svi/> (11.5.2016.)

⁸² Reading is Fundamental. URL: <http://www.rif.org/about-us> (12.1.2016.)

napravila program koji bi opskrbljivao knjigama djecu koja si ih ne mogu priuštiti. Već sljedeće godine, program se proširio iz samo tri osnovne škole u 60 gradskih javnih škola.

Svi programi projekta baziraju se na tri najbitnija elementa kod njegovanja dječje pismenosti, motivaciji, sudjelovanju i suradnji obitelji i zajednice i distribuciji besplatnih knjiga direktno djeci. RIF poduzima sve moguće mjere kako bi djecu motivirao na čitanje i ljubav prema knjizi, odabire najbolje knjige, organizira događaje, istražuje načine na koje poboljšati svoje usluge, skuplja iskustva i donacije. RIF se bazira na članovima zajednice koji su najviše zakinuti za dostatno obrazovanje, i zahvaljujući velikom broju volontera pokušava doći do njih, u prihvatnim centrima, klinikama, migrantskim kampovima, prihvatilištima za beskućnike i sl. Zahvaljujući brojnim partnerima koji svojim vremenom, talentima i financijskim sredstvima pomažu projekt, njegova misija se već godinama uspješno provodi.

5.3.5. Ostali projekti u svijetu

„Ready to Learn”⁸³ je projekt nastao suradnjom narodne knjižnice SAD-a i televizijske postaje. Projekt promovira rano učenje kroz dobno primjerene edukativne sadržaje za djecu između 2-8 godina. U projektu sudjeluje veliki broj edukacijskih stručnjaka koji razvijaju materijale za djecu pod određenim standardima.

„Every Child Ready to Read @ your Library”⁸⁴ je niz radionica za roditelje i odgajatelje osmišljene kako bi narodnim knjižnicama pomogle u pripremanju roditelja za njihovu važnu ulogu djetetova prvog učitelja. Cilj programa je učvrstiti položaj narodnih knjižnica kao suradnika u obrazovnom procesu između ostaloga i zbog toga što je u mnogim zajednicama knjižnica jedno od rijetkih dostupnih mjesta s besplatnim programima, igračkama, knjigama za posuđivanje te mjesto koje ih poziva da dovedu svoje bebe i djecu rane dobi.

„Boekenpret”⁸⁵ je naziv programa za promicanje čitanja i razvijanje jezičnih vještina u narodnim knjižnicama u Nizozemskoj. Namijenjen je svim obiteljima s djecom do 6 godina.

U sklopu projekta surađuju dječje zdravstvene ustanove, vrtići, osnovne škole, narodne knjižnice i druge ustanove koje se bave dječjim obrazovanjem i razvojem. Surađuju dječje zdravstvene ustanove, vrtići i druge ustanove za skrb o djeci, osnovne škole i narodne knjižnice.

⁸³ Ready To Learn. URL: <http://pbskids.org/readytolearn/> (20.3.2016.)

⁸⁴ Every Child Ready to Read @ your library. URL: <http://www.everychildreadytoread.org/> (20.3.2016.)

⁸⁵ BoekStart voor professionals. URL: <http://boekstartpro.nl/page/7133/Over+Boekenpret> (20.3.2016.)

Knjige za bebu, odnosno “Books for Baby”⁸⁶ je program koji se provodi u svim narodnim knjižnicama u Kanadi. Ohrabruje mlade roditelje da svoje tek rođeno dijete učlane u knjižnice.

Bookstart⁸⁷ projekt je osnovan 1992. godine u Ujedinjenom Kraljevstvu u koji je bilo uključeno 300 beba. Prvi je u svijetu nacionalni program darivanja knjiga bebama, koji se ubro proširio u 10 zemalja, čak do Južne Koreje. Projekt osigurava besplatne materijale koji nastaju u sklopu projekta za sve lokalne vlasti u Engleskoj i Walesu, koja ih onda kroz javne službe prilagođava potrebama lokalne zajednice. Materijali se isporučuju osobno obiteljima kroz knjižnice, zdravstvene i odgojne djelatnike te udruge za pomoć izbjeglicama, Romima, mladim roditeljima i ostalim grupama.

⁸⁶ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

⁸⁷ Bookstart. URL: <http://www.bookstart.org.uk/about/overview/> (20.3.2016.)

6. Istraživanje

U istraživačkom dijelu diplomskog rada provela sam anketu u osnovnoj školi kako bi saznala koliko se rana pismenosti kod njih prakticira i koliko djece zapravo voli čitanje i knjižnice.

Istraživanje je provedeno kao anonimna papirnata anketa u drugim, trećim i četvrtim razredima Osnovne škole 22.lipnja u Sisku promatrajući korisnike kao ispitanike koji su već naučili dobro čitati. Anketu je ispunilo 77 ispitanika, 25 učenika drugog, 26 učenika trećeg i 26 učenika četvrtog razreda. Od tih 77 ispitanika, raspodjela ispitanika po spolu je podjednaka, 40 je djevojčica, a 37 dječaka. Pitanja su napisana na jednostavan način kako bi ih djeca što bolje razumjela i što iskrenije na njih odgovorila. Odnose se na njihovo stajalište o samom čitanju, o knjižnici te o odnosu roditelja i obitelji prema čitanju. Pitanja pokrivaju općenito pitanja o ljubavi prema čitanju te se odnose na neke od savjeta koji stručnjaci predlažu u svrhu promoviranja rane pismenosti.

14 pitanja bila su pitanja s ponuđenim odgovorima, a samo jedno pitanje je bilo opisnog tipa (Prilog I). Anketa je provedena u travnju 2015. godine. Cilj istraživanja na ovih 77 ispitanika pomoću 15 pitanja bio je ispitati koliki postotak djece od drugog do četvrtog razreda voli čitati, vole li i idu li u knjižnicu i izvan škole, kakve osjećaje knjižnica u njima budi te jesu li kod kuće poticani na čitanje.

6.1. Rezultat istraživanja

Prvo pitanje općeg je karaktera i odnosi se na to koji razred pohađa koji učenik. Pitanje je postavljeno kako bih znala omjer učenika drugog, trećeg i četvrtog razreda s obzirom na to da postoji razlika u tečnom čitanju između učenika različitih razreda.

Anketa je pokazala da ju je ispunilo 25 učenika drugog (32.4%), 26 (33.8%) trećeg i 26 (33.8%) četvrtog razreda, dakle podjednak broj iz sva tri razreda. (Tablica 1)

U koji razred ideš?		
2. razred	25	32,4%
3. razred	26	33,8%
4. razred	26	33,8%
Odgovora	77	

Tablica 1. Podjela ispitanika prema razredu koji pohađaju (N=77)

Drugo pitanje odnosilo se na spol ispitanika, čiji je rezultat također podjednak. (Tablica 2)

Jesi li djevojčica ili dječak?		
Djevojčica	40	51,9%
Dječak	37	48,1%
Odgovora	77	

Tablica 2. Podjela ispitanika prema spolu (N=77)

Treće pitanje je vole li ispitanici čitati knjige, s ponuđenim odgovorom da ili ne. Čak 68 (88,3%) ispitanika dalo je potvrđan odgovor, dok je samo njih 9 (11,7%) odgovorilo negativno. (Tablica 3)

Četvrto pitanje, zašto vole čitati, bilo je opisnog tipa i ispitanici koji su odgovorili potvrdno da vole čitati uglavnom su se složili da to vole jer smatraju da tako uče, time ubijaju dosadu i uče nove stvari, dok su ispitanici koji su odgovorili negativno kao razlog naveli da im je čitanje dosadno i zamorno. (Tablica 4)

Voliš li čitati knjige?		
Da	68	88,3%
Ne	9	11,7%
Odgovora	77	

Tablica 3. Podjela ispitanika prema tome vole li čitati knjige (N=77)

	Zašto?	
	Koji su odgovorili da vole čitati	Koji su odgovorili da ne vole čitati
Čitanje je zabavno	35/68 (51,5%)	
Čitanjem ubijam dosadu	42/68 (61,7%)	
Čitanjem učim	45/68 (66,1%)	
Čitanje je dosadno		5/9 (55,55%)
Čitanje me umara		5/9 (55,55%)

Tablica 4. Prikaz zašto ispitanici vole/ne vole čitati (N=68 i 9)

Sljedeća dva pitanja odnose se na promoviranje čitanja kod kuće, odnosno na ulogu koju roditelji imaju u približavanju knjige i čitanja svojoj djeci.

Na pitanje čitaju li ikada svojim roditeljima, čak 56 ispitanika (72,2%) odgovorilo je da roditeljima čitaju ponekad i 20 (26%) da to rade često. (Tablica 5.)

Čitate li ikada svojim roditeljima?		
Često	20	26,00%
Ponekad	56	72,2%
Nikad	1	1,8%
Odgovora	77	

Tablica 5. Prikaz odgovora na pitanje koliko često ispitanici čitaju roditeljima (N=77)

Na pitanje čitaju li roditelji njima, čak 50 ispitanika (65%) odgovorilo je da su im roditelji čitali dok su bili mlađi, iako je ranije u tekstu ustanovljeno da djeci treba čitati i kad postanu i sami čitači, samo njih 8 (10,4%) odgovorilo je da im roditelji čitaju često, njih 16 (20,7%) ponekad, a samo njih 3 odgovorilo ih je da im roditelji nikad ne čitaju. (Tablica 6.)

Čitaju li tvoji roditelji tebi?		
Često	8	10,4%
Čitali su mi dok sam bio manji	50	65,00%
Ponekad	16	20,7%
Nikad	3	3,9%
Odgovora	77	

Tablica 6. Prikaz odgovora na pitanje čitaju li roditelji ispitanicima (N=77)

Na pitanje koliko često vide svoje roditelje, braću i sestre da čitaju, velik broj djece, točnije njih 36 odgovorilo ih je da to u svome domu vidi često, njih 35 ih to u svome domu viđa ponekad, a najmanji broj od njih 6 to ne vidi u svome domu nikada. (Tablica 7.)

Koliko često vidiš svoje roditelje i braću i sestre da čitaju?		
Često	36	46,7%
Ponekad	35	45,5%
Nikad	6	7,8%
Odgovora	77	

Tablica 7. Prikaz odgovora na pitanje koliko često ispitanici vide svoje ukućane da čitaju (N=77)

Na pitanje posjeduju li u svome domu svoje knjige koje čitaju u slobodno vrijeme, većina ispitanika odgovorila je potvrdno. (Tablica 8)

Imaš li kod kuće svoje knjige koje čitaš u slobodno vrijeme sam/sama ili s roditeljima?		
Da	70	90,9%
Ne	7	9,1%
Odgovora	77	

Tablica 8. Prikaz ispitanika koji u svome domu imaju svoje knjige (N=77)

Na pitanje što najviše vole čitati, samo je 4 ispitanika odgovorilo da ne voli uopće čitati, dok su ostali odabrali više od jednog odgovora, a ispostavilo se da najviše ispitanika voli čitati knjige koje su si sami odabrali, zatim lektiru, stripove i časopise. (Tablica 9)

Najviše volim čitati:		
Lektiru	21	22,8%
Časopise	15	16,4%
Stripove	20	21,7%
Knjige koje sam odaberem	32	34,8%
Ne volim čitati	4	4,3%
Odgovora	92	

Tablica 9. Prikaz što ispitanici najviše vole čitati (N=92)

U sljedećim pitanjima uvela sam knjižnicu, počevši pitanjem vole li ići u knjižnicu, na što sam također dobila pozitivno iznenađujući odgovor, 90,9% ispitanika je odgovorilo da voli ići u knjižnicu. (Tablica 10)

Voliš li ići u knjižnicu?		
Da	70	90,9%
Ne	7	9,1%
Odgovora	77	

Tablica 10. Prikaz koliko ispitanika voli ići u knjižnicu (N=77)

Na to pitanje nadovezalo se sljedeće u kojemu me zanimalo kakvi osjećaji se kod ispitanika bude kad su u knjižnici. Ispitanici su odabirali više od jednog točnog odgovora, a skladno s odgovorima na pitanje koje su dali zašto vole čitati (jer žele naučiti puno novih stvari), odgovor da se osjećaju znatizeljno na ovo pitanje nije iznenađujući. (Tablica 11)

Kako se osjećaš u knjižnici?		
Sretno	24	24,7%
Znatizeljno	40	41,3%
Uzbuđeno	14	14,4%
Opušteno	14	14,4%
Dosadno mi je	2	2,1%
Ne volim biti u knjižnici	3	3,1%
Odgovora	97	

Tablica 11. Osjećaji ispitanika dok se nalaze u knjižnici (N=97)

Na pitanje što najviše vole u knjižnici, ispitanici su odabrali više odgovora, čak njih 79,2% ih je odgovorilo da voli časopise i knjige, a ostatak od 13% da vole tetu knjižničarku i radionice, te od 3,9% da ne vole ništa u knjižnici. (Tablica 12)

Što najviše voliš u knjižnici?		
Tetu knjižničarku	10	13%
Časopise i knjige	61	79,2%
Radionice	10	13%
Ne volim ništa	3	3,9%
Ostalo	0	0
Odgovora	84	

Tablica 12. Što ispitanici najviše vole u knjižnici (N=77)

Sljedeća tri pitanja odnose se na knjižnicu van škole, dakle gradsku knjižnicu u koju je učlanjeno 74% djece. (Tablica 13) Njih 61% sjeća se da su posjećivali gradsku knjižnicu i prije polaska u školu, dok ih se 22,1% ne sjeća jesu li posjećivali knjižnicu prije polaska u školu, a 16,9 % nije išlo u knjižnicu prije polaska u školu. (Tablica 14)

Njih 55% je u knjižnicu prije samog polaska u školu vodila majka ili otac, a znatno manji postotak netko drugi od ukućana ili rodbine. (Tablica 15)

Jesi li član gradske knjižnice?		
Da	57	74%
Ne	20	26%
Odgovora	77	

Tablica 13. Količina ispitanika učlanjena u gradsku knjižnicu (N=77)

Sjećaš li se jesi li posjećivao/la dječju knjižnicu prije nego si krenuo/la u školu?		
Jesam	47	61%
Nisam	13	16,9%
Ne sjećam se	17	22,1%
Odgovora	77	

Tablica 14. Količina ispitanika koji su posjećivali knjižnicu prije polaska u školu (N=77)

Ako si član dječje knjižnice, s kime najčešće ideš tamo?		
Mamom/tatom	55	71,4%
Bakom/djedom	4	5,2%
S nekim drugim	5	6,5%
Nisam član	13	16,9
Odgovora	77	

Tablica 15. Podjela ispitanika s obzirom na to s kime najčešće idu u knjižnicu (N=77)

6.2. Rasprava i komentar istraživanja

Cilj ovog rada bio je ispitati koliki broj djece od 77 učenika nižih razreda osnovne škole voli čitati, koliko ih voli ići u knjižnicu i kod koliko je njih prakticiran neki oblik promicanja rane pismenosti kod kuće. Grupa od 77 ispitanika između 7 i 9 godina koja su tek nedavno, neki prije, neki kasnije, ovladala tehnikom tečnog čitanja, uz pretpostavku da nisu svi još uvijek dosegli taj nivo, zapravo je grupa djece za koju, sudeći po zaključcima u radu, po odgovorima u ovoj anketi možemo reći da je postavljen jako dobar temelj za uspješno obrazovanje. Više od 80% ispitanika koji su sudjelovali u anketi izjavilo je da voli čitati, uz obrazloženje da je čitanje zabavno, da dobro dođe kada im je dosadno i da znaju da čitanjem puno toga novoga mogu naučiti. Po njihovim odgovorima možemo zaključiti da su to djeca kojima su knjige predstavljene na pravi način i koja su na pravi način motivirana, s obzirom da je u radu ustanovljeno da je motivacija jedan od preduvjeta za učenje čitanja i stvaranje ljubavi prema čitanju te razvijanja rane pismenosti. Na tri niža razreda osnovne škole ovo je vrlo dobar rezultat s obzirom na to da već tada kreću zahtjevniji čitalački zadaci koji nedovoljno poticanog i motiviranog malog čitača vrlo lako mogu dovesti do neugodnih osjećaja prema čitanju.

S obzirom na postavljena pitanja i dobivene odgovore, grupa ispitanika pokazala je da su velikoj većini tijekom odrastanja čitanje, knjiga i knjižnica bili sastavni dio života i da su se roditelji ispitanika trudili da svoju djecu od malih nogu upoznaju sa slovima, riječima,

slikovnicama, knjigama i naprave stabilne temelje za daljnje obrazovanje i razvijanje svoje djece. To vidimo po tome što je velik dio ispitanika odgovorio da su im roditelji u određenoj fazi života čitali te nekima još uvijek čitaju, a otprilike ih je približan broj odgovorio i da su oni prakticirali čitanje svojim roditeljima. Jedan od zaključaka u radu također je da razvijanju rane pismenosti i ljubavi prema čitanju uvjetuje i obiteljska atmosfera u smislu čitaju li ukućani, tj. imaju li djeca priliku vidjeti svoje roditelje, braću i sestre kako čitaju.

Djeca dok odrastaju, vole oponašati starije, stoga, ako vide svoje ukućane često za knjigom ili časopisom, i to će doprinijeti razvoju njihove pismenosti. „Ponajprije roditelji, a zatim i odgojitelji, izvor su informacija za dijete od njegova rođenja, dijete im vjeruje, oponaša ih i želi vrijeme provoditi s njima. Zato su upravo oni u najboljoj poziciji da potiču dijete i njegovu radoznalost.“⁸⁸

U jednom priručniku koje je spomenut u radu⁸⁹ savjetuje se stvaranje posebnog, ugodnog kutka za čitanje u kući za dijete, gdje će ono držati svoje knjige i gdje će se s djetetom i djetetu čitati te sam zbog toga postavila i pitanje posjeduju li ispitanici takvo jedno mjesto i posjeduju li svoje knjige te čitaju li roditeljima i čitaju li roditelji njima. Od 77 ispitanika, 70 ih je odgovorilo da posjeduje. Ispitanicima je postavljeno i pitanje što najviše vole čitati, a najveći dio njih odgovorio je da su to knjige koje sami odaberu što je i razumljivo jer u tim godinama djeca već stječu svoje stavove i razmišljanja te razvijaju interese prema određenim temama, a potom knjige koje su im odabrane kao lektirno štivo, stripove i časopise. „Pojmovno ili logičko mišljenje tj. sposobnost zahvaćanja odnosa i veza među stvarima i pojavama koje djeca opažaju, ali i predviđanje tih odnosa bez ranije stečenog iskustva, počinje se razvijati pred kraj predškolskog razdoblja. Na pragu osnovne škole djeca počinju izgrađivati glavne misaone operacije kojima se koristimo pri formiranju pojmova, apstrakciju i generalizaciju. S polaskom u školu naglo će rasti sposobnost djeteta da razmišlja o sve općenitijim i apstraktnijim stvarima.“⁹⁰

Na pitanje vole li ići u knjižnicu, većina je ispitanika odgovorila potvrdno, njih preko 90%. Školsku knjižnicu učenici nižih razreda posjećuju najčešće prilikom podizanja lektirnog štiva, no s obzirom na to da oni imaju organizirane posjete knjižnici u sklopu nastavnog programa, podatke o tome da školska knjižnica škole iz koje dolaze ispitanici radi u suradnji s učiteljima na tome da učenicima omogući veliki broj radionica na različite teme (Povodom Dana dječje knjige u knjižnici škole održan je književni susret, gošća je bila hrvatska spisateljica za djecu

⁸⁸ Stričević, I. Čitajmo im od najranije dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.

⁸⁹ Pećnik, N.; Starc, B. Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece. Zagreb : Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2010., str. 57.

⁹⁰ Oštarčević, J. Priručnik za upis djece u prvi razred. Zagreb : Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008.

i mlade, gospođa Maja Brajko Livaković, dobitnica književne nagrade Mato Lovrak u 1997. godini⁹¹) koje se održavaju barem jednom tjedno te otvorenu mogućnost pomaganja knjižničarima u jednostavnijim knjižničarskim poslovima poput slaganja knjiga i odabiranja zanimljivih naslova za preporuku učenicima koji žele čitati van okvira onoga što je određeno lektinom, možemo zaključiti da ta školska knjižnica ispunjava svoj zadatak pružanja korisnicima najviše što može kako bi poboljšala njihovo obrazovanje. S obzirom na to, ne čudi podatak da je većina ispitanika odgovorila da se u knjižnici osjeća znatizeljno, sretno, opušteno i uzbuđeno, a najviše u knjižnici vole časopise, knjige, radionice i knjižničara. Većina ispitanice djece članovi su i gradske knjižnice, dok ih je skoro pa jednak broj član te knjižnice još iz predškolskih dana što je također jedna od preporuka stručnjaka o načinu razvijanja rane pismenosti.

Roditelj je u radu istaknut kao ključan faktor u razvijanju rane pismenosti jer najviše vremena provodi s djetetom, odlučuje o njegovom kretanju i usmjerava njegove interese. S toga ne čudi, a i potvrđuje taj zaključak i zadnje pitanje ankete u čijoj pratnji ispitanici najviše posjećuju knjižnicu. Njih 71,4% u knjižnicu ide s jednim od roditelja.

⁹¹ Osnovna škola 22.lipnja Sisak. URL: <http://www.os-22lipnja-sk.skole.hr/> (11.5.2016.)

7. Zaključak

Razvoj djeteta od rođenja pa na dalje vrlo je osjetljiv proces stoga trebamo biti jako pažljivi u tome na koji način ćemo i u kojem smjeru ga poticati. Svaka situacija, svaka riječ, svaki osmijeh, svaka suza ostavlja trag na djetetu i stoga je na nama odraslima o kojima djeca ovise da se potrudimo napraviti ono najbolje što možemo.

Brojna istraživanja dovela su do zaključka da su prve tri godine najbitnije, mozak se najbrže razvija, dijete najviše pamti i upija iz svoje okoline, najbrže napreduje. Povezanost uspjeha cjeloživotnog obrazovanja dokazano je povezan s razvojem rane pismenosti. Brojna istraživanja dokazala su da je većina djece kod koje se promovirala rana pismenost, koja su bila izložena knjigama, časopisima, čitanju, koja su posjećivala knjižnice imaju bolje uspjehe u kasnijem formalnom obrazovanju i razvoju.

Knjižnice kao posrednice između čitanja i korisnika, igraju veliku ulogu u promoviranju čitanja kod djece, mladih i odraslih, a samim time i na njihovom obrazovanju.

Njen zadatak je na svaki mogući dostupan način, izborom knjiga, projektima, različitim radionicama, letcima, brošurama, međuorganizacijskom suradnjom i sličnim načinima raditi na promoviranju čitanja i rane pismenosti. Da bi znali kako se to radi, knjižničari kao središnje osobe knjižnice trebaju neprestano biti u toku s događanjima, trebaju se profesionalno razvijati kako bi imali dovoljne kompetencije za uspješan rad koji se od njih očekuje.

U zadnjih nekoliko godina, knjižnice u suradnji s drugim organizacijama za odgoj djece pokrenule su veliki broj projekata i kod nas i u svijetu čiji je zadatak među sve slojeve društva dovesti knjigu, pisanu riječ, neovisno o materijalnoj, kulturnoj, vjerskoj ili bilo kojoj drugoj osnovi kroz edukaciju ne samo djece nego i roditelja čija je uloga u dječjem razvoju ključna. Mnoga djeca su zakinuta za knjižnične usluge jer se nalaze na mjestima gdje im nije lak pristup knjižnici, stoga projekti koje sam spomenula rade na tome da svako dijete, neovisno o prilikama, ima jednake mogućnosti.

S obzirom na angažman koji sam vidjela da postoji u Hrvatskoj i u svijetu za promoviranje rane pismenosti, mislim da nam se smiješi vedra i uspješna budućnost naših mlađih generacija, iako se na tome još puno mora raditi kako bi se razbili stereotipi koji postoje o knjižnicama i čitanju, te kako bi se knjiga uvela u svako kućanstvo kao navika i sastavni dio života.

Na knjižnici je promatrati promjene koje se događaju s njihovim korisnicima, kako bi se zajedno s tim promjenama i one mogle mijenjati i prilagođavati im se, te osigurati profesionalnu edukaciju za svakog knjižničara jer samo na taj način ona može ispuniti svoju najveću i najbitniju ulogu, a to je ispunjenje svih potreba korisnika.

8. Literatura

1. Anderson, Richard C. Becoming the nation od readers : the report of the Commission on reading. Washington, D.C. : National Academy of Education, 1985.
2. Bašić, S. Modernost pedagoške koncepcije Marie Montessori. // Pedagogijska istraživanja. 8 (2011) , 2; 205-216
3. BoekStart voor professionals. URL: <http://boekstartpro.nl/page/7133/Over+Boekenpret> (20.3.2016.)
4. Bookstart. URL: <http://www.bookstart.org.uk/about/overview/> (20.3.2016.)
5. Brajša, P. Tajna uspješnog roditelja i odgojitelja. Pula : C.A.S.H., 1999.
6. Čitaj mi. URL: <http://www.citajmi.info/kampanja/> (13.1. 2016.)
7. Čudina-Obradović, M. Čitanje prije škole : priručnik za roditelje i odgojitelje. Zagreb : Školska knjiga, 2008.
8. Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja. Zagreb: Školska knjiga, 1995.
9. Čudina-Obradović, M. Kad kraljevna piše kraljeviću : psihološki temelji učenja čitanja i pisanja : priručnik za učitelje. Zagreb : Udruga roditelja Korak po korak za promicanje kvalitete življenja djece i obitelji, 2000.
10. Čudina-Obradović, M. Psihologija čitanja : od motivacije do razumijevanja. Zagreb : Goldenmarketing-Tehnička knjiga, 2014.
11. Čudina-Obradović, M. Utjecaj obitelji na kognitivno funkcioniranje i razvoj čitanja. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/227539> (11.5.2016.)
12. Department for education and employment. Curriculum guidance for the foundation stage – early years practitioners. 2012. URL: <http://www.foundationyears.org.uk/2012/10/curriculum-guidance-for-the-foundation-stage-principles-for-early-years-education/> (25.3.2016.)
13. Developing early literacy : report of the national early literacy panel. National institute for literacy. 2008. URL: <http://lincs.ed.gov/publications/pdf/NELPReport09.pdf> (23.2.2016.)
14. Dječji odjel. // Gradska knjižnica Zagreb. <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=61> (20.5.2015.)
15. Dyslexia Solutions : navigating to the best solution. 2010. URL: <http://www.dyslexiaconsultants.com/> (13.1.2016.)

16. Estepp, J. So, you want to be a children librarian, 2012. URL: <http://letterstoayounglibrarian.blogspot.hr/2012/08/so-you-want-to-be-childrens-librarian.html>
17. Every Child Ready to Read @ your library. URL: <http://www.everychildreadytoread.org/> (20.3.2016.)
18. Gačan, M. Novosti. 2012. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/546> (14.1.2016.)
19. Guidelines for Children's Libraries Services. IFLA, Libraries for Children and Young Adults Section, 2003. URL: <http://www.ifla.org/VII/s10/pubs/ChildrensGuidelines.pdf> (13.2.2016.)
20. Informacijska pismenost i poticanje čitanja. Hrvatska mreža školskih knjižničara. URL: http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Informacijska_pismenost_i_poticanje_%C4%8Ditanja (26.1.2015.)
21. Jelušić, S. Dječja knjižnica u razvijanju čitateljske kulture u obitelji : (priopćenje o projektu Istraživanje čitateljskih interesa i informacijskih potreba djece i mladih). // Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja. 51, 14(2005), str. 77-91. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=39595 (26.2.2015.)
22. Jergović, N. Sličnosti i razlike pedagoških modela Marije Montessori, Rudolfa Steinera i Célestina Freineta. // Školski vjesnik - Časopis za pedagojsku teoriju i praksu, 56/1-2, 2007. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=122949 (4.4.2016.)
23. Jovančević, M. Godine prve zašto su važne. Zagreb : SysPrint, 2004.
24. Kako razvijati kulturu čitanja : zbornik. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1999.
25. Konvencija o pravima djeteta. UNICEF, 1993.
26. Kovačević, D.; Lovrinčević, J. Školski knjižničar. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 2012. str.122, 126
27. Luetić, M. Poremećaji čitanja i pisanja. URL: http://www.smn.hr/katehetski/centri/Rad_s_ucenicima_s_poremecajima_citanja_i_pisanja.pdf (13.3.2016.)
28. Maleš, D. ; Stričević, I. Roditeljsko poticanje čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. // Napredak. 144, 2(2003), str. 168-179

29. Martinović, I.; Stričević, I. Kompetencije dječjih knjižničara : koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013). URL: <http://hrcak.srce.hr/file/174311> (22.12.2015.)
30. Montessori, M. Upijajući um. Beograd : DN Centar, 2003.
31. Načela Montessori pedagogije. URL: <http://www.nebulamontessori.hr/nacela-montessori-pedagogije.html> (21.3.2016.)
32. Oštarčević, J. Priručnik za upis djece u prvi razred. Zagreb : Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008.
33. Pećnik, N.; Starc, B. Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece. Zagreb : Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2010.
34. Predvještine čitanja i pisanja. URL: <http://logotherapia.hr/dijagnostika-i-terapija/predcitacke-vjestine/> (20.12.2015.)
35. Programi za djecu predškolske dobi. URL: <http://www.kgz.hr/hr/za-djecu-i-mlade/programi-za-djecu-i-mladez/programi-za-djecu-predskolske-dobi/4219#igre> za najmlađe (22.3.2016.)
36. Projekt „Rođeni za čitanje“ jedan od najboljih u Europi. 2015. URL: <http://dubrovacki.hr/clanak/73329/projekt-rodeni-za-citanje-jedan-od-najboljih-u-europi> (20.3.2016.)
37. Radonić, M.; Stričević, I. Rođeni za čitanje : promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi. URL: <http://hpps.kbsplit.hr/hpps-2009/pdf/dok02.pdf> (16.1.2016.)
38. Reach Out and Read. URL: <http://www.reachoutandread.org/about-us/> (13.1.2016.)
39. Ready To Learn. URL: <http://pbskids.org/readytolearn/> (20.3.2016.)
40. Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost. // glavni urednik Nenad Starc. Zagreb : Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2006.
41. Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.
42. Steele, Anita T. Bare bones children's services : tips for public library generalists. Chicago : American Library Association, 2001.
43. Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. Opatija : Naklada Benja, 1994.
44. Valjan-Vukić, V. Razvijanje kulture predškolske ustanove zajedničkim djelovanjem roditelja i odgojitelja. // Magistra Iadertina 6(6), 2011. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/129919> (1.4.2016.)
45. Visinko, K. Čitanje : poučavanje i učenje. Zagreb : Školska knjiga, 2014.

46. Walter, Virginia A. Children & libraries : getting it right. London : American Library Association, 2001.

PRILOG I

Analiza zainteresiranosti djece za čitanje i knjižnice

Draga djeco,

da bi završila fakultet i dobila diplomu, moram napraviti jedno istraživanje o tome volite li čitanje i knjižnice. Nadam se da ćete odvojiti trenutak svog vremena i pomoći mi. :)

Na pitanja na koja ćete sada odgovarati ne morate se potpisati tako da nitko neće znati tko je od vas što odgovorio. Također, u ovom testiću nema pogrešnih odgovora. Koji god odgovor da date, točan je! Zamolila bih vas samo da budete iskreni i odgovorite ono što zaista mislite.

Hvala vam puno,

Antonija Šarić

1. U koji razred ideš?

- a) 2. razred
- b) 3. razred
- c) 4. razred

3. Jesi li djevojčica ili dječak?

Djevojčica

Dječak

4. Voliš li čitati knjige?

Da

Ne

5. Zašto?

6. Čitaš li kada svojim roditeljima?

- a) nikad
- b) ponekad
- c) često

7. Čitaju li tvoji roditelji tebi?

- a) često
- b) čitali su mi dok sam bila/bio mlađa/mlađi
- c) ponekad
- d) nikad

8. Koliko često vidiš svoje roditelje i braću i sestre (ako ih imaš) da čitaju?

- a) često
- b) ponekad
- c) nikad

9. Imaš li kod kuće svoje knjige koje čitaš u slobodno vrijeme sam/sama ili s roditeljima?

Da Ne

10. Najviše volim čitati:

- a) lektiru
- b) časopise
- c) stripove
- d) knjige koje sam/sama odaberem
- e) ne volim čitati

11. Voliš li ići u knjižnicu?

Da Ne

12. Kako se osjećaš u knjižnici?

- a) sretno
- b) znatiželjno
- c) uzbuđeno
- d) opušteno
- e) dosadno mi je
- f) ne volim biti u knjižnici

13. Što najviše voliš u knjižnici?

- a) Tetu knjižničarku
- b) Časopise i knjige
- c) Radionice
- d) Ne volim ništa u knjižnici
- e) Ostalo: _____

14. Jesi li član gradske dječje knjižnice?

Da

Ne

15. Sjećaš li se jesi li posjećivao/la dječju knjižnicu prije nego si krenuo/la u školu?

a) jesam

b) nisam

c) ne sjećam se

16. Ako si član dječje knjižnice s kime najčešće ideš tamo?

a) mamom/tatom

b) bakom/djedom

c) s nekim drugim

d) nisam član dječje knjižnice

Najljepše ti se zahvaljujem na pomoći!

